

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΔΙΚΕΙΟΥ (δεύτερο τμήμα)
της 15ης Ιουλίου 1994 *

Στην υπόθεση T-17/93,

Matra Hachette SA, εταιρία γαλλικού δικαίου εδρεύουσα στο Παρίσι, εκπροσωπούμενη από τον Mario Siragusa, δικηγόρο Ρώμης, και τον Antoine Winckler, δικηγόρο Παρισιού, με αντίκλητους στο Λουξεμβούργο τους δικηγόρους Arendt και Medernach, 8-10, rue Mathias Hardt,

προσφεύγουσα,

κατά

Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενης από τον Francisco Eprique González Díaz, μέλος της Νομικής Υπηρεσίας, επικουρούμενο από τον Ami Baran, δικηγόρο Παρισιού, με αντίκλητο στο Λουξεμβούργο τον Γεώργιο Κρεμλή, μέλος της Νομικής Υπηρεσίας, Centre Wagner, Kirchberg,

καθής,

υποστηριζόμενης από

* Γλώσσα διαδικασίας: η γαλλική.

την **Πορτογαλική Δημοκρατία**, εκπροσωπούμενη από τον Rui Chancerelle de Machete, δικηγόρο Λισσαβώνας, τον Luís Inês Fernandes, διευθυντή της Νομικής Υπηρεσίας της Γενικής Διευθύνσεως Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων του Υπουργείου Εξωτερικών, και την Teresa Moreira, αναπληρωτή υφυπουργό Εξωτερικού Εμπορίου, οι οποίοι επικουρούνται από τον Pedro Machete, δικηγόρο Λισσαβώνας, με τόπο επιδόσεων στο Λουξεμβούργο την Πρεσβεία της Πορτογαλίας, 33, allée Scheffer,

την **Ford of Europe Inc.**, εταιρία αγγλικού δικαίου εδρεύουσα στο Brentwood (Ηνωμένο Βασίλειο), και την **Ford-Werke AG**, εταιρία γερμανικού δικαίου εδρεύουσα στην Κολωνία (Γερμανία), εκπροσωπούμενες από τον Wolfgang Schneider, δικηγόρο Φραγκφούρτης επί του Μάιν, με αντίκλητο στο Λουξεμβούργο τον δικηγόρο Dupong, 14 A, rue des Bains,

και

την **Volkswagen AG**, εταιρία γερμανικού δικαίου εδρεύουσα στο Wolfsburg (Γερμανία), εκπροσωπούμενη από τον Rainer Bechtold, δικηγόρο Στουτγάρδης, με αντίκλητους στο Λουξεμβούργο τους δικηγόρους Loesch και Wolter, 8, rue Zithe,

παρεμβαίνουσες,

που έχει ως αντικείμενο την ακύρωση, πρώτον, της αποφάσεως 93/49/ΕΟΚ της Επιτροπής, της 23ης Δεκεμβρίου 1992, σχετικά με διαδικασία εφαρμογής του άρθρου 85 της Συνθήκης ΕΟΚ (IV/33. 814 — Ford/Volkswagen, ΕΕ 1993, L 20,

σ. 14), με την οποία η Επιτροπή κήρυξε ανεφάρμοστο το άρθρο 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης σε μια κοινή επιχείρηση που ίδρυσαν η Ford of Europe Inc. και η Volkswagen AG και, δεύτερον, της αποφάσεως που εξέδωσε την ίδια ημέρα η Επιτροπή και με την οποία απέρριψε την αίτηση της προσφεύγουσας της 26ης Ιουνίου 1991,

ΤΟ ΠΡΩΤΟΔΙΚΕΙΟ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ (δεύτερο τμήμα),

συγκείμενο από τους J. L. Cruz Vilaça, Πρόεδρο, C. P. Briët, D. P. M. Barrington, A. Saggio και J. Biancarelli, δικαστές,

γραμματέας: H. Jung

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της προφορικής διαδικασίας της 28ης Ιουνίου 1994,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

Το ιστορικό της διαφοράς

- ¹ Στις 4 Φεβρουαρίου 1991 η Ford of Europe Inc. και η Volkswagen AG (στο εξής: VW) (στο εξής: ιδρυτικές επιχειρήσεις) κοινοποίησαν στην Επιτροπή, βάσει του κανονισμού 17 του Συμβουλίου, της 6ης Φεβρουαρίου 1962, πρώτου κανονισμού εφαρμογής των άρθρων 85 και 86 της Συνθήκης (ΕΕ ειδ. έκδ. 08/001,

σ. 25, στο εξής: κανονισμός 17), μια συμφωνία για τη δημιουργία μιας κοινής επιχειρήσεως, με την επωνυμία AutoEuropa, η οποία επρόκειτο να εγκατασταθεί στο Setúbal (Πορτογαλία) και στην οποία επρόκειτο να κατασκευάζεται ένα όχημα «ενιαίου αμαξώματος» ή «πολλαπλών χρήσεων» (multi-purpose vehicle), το «VX62». Η συμφωνία προβλέπει ότι οι δύο ιδρυτικές επιχειρήσεις θα έχουν από κοινού και κατά ίσα μέρη την κυριότητα της κοινής επιχειρήσεως. Με την κοινοποίηση αυτή επιδιωκόταν κυρίως να αναγνωρίσει η Επιτροπή ότι δεν υπήρχε λόγος συνεχίσεως της διαδικασίας (στο εξής: χορήγηση αρνητικής πιστοποιήσεως) και, επικουρικά, να κηρύξει η Επιτροπή, βάσει του άρθρου 85, παράγραφος 3, της Συνθήκης, την παράγραφο 1 του άρθρου αυτού ανεφάρμοστη στην κοινή επιχείρηση (στο εξής: εξαίρεση).

Τα κυριότερα χαρακτηριστικά του σχεδίου

- 2 Κατά τη Matra Hachette SA (στο εξής: Matra ή προσφεύγουσα), στην κοινή επιχείρηση πρόκειται να ολοκληρώνονται ορισμένα μόνο στάδια της παραγωγικής διαδικασίας. Αντίθετα, κατά τη Ford, θα ολοκληρώνονται όλα τα στάδια της διαδικασίας κατασκευής του οχήματος. Προς τούτο η επιχείρηση αυτή θα διαθέτει εργαστήριο ελάσεως και συμπίεσεως, εγκατάσταση κατασκευής αμαξωμάτων, εργαστήριο βαφής με προηγμένη τεχνολογία, καθώς και τμήμα πρόσθετου εξοπλισμού οχημάτων και τμήμα τελικής συναρμολογήσεως. Κατά τη Ford, σκοπός των ιδρυτικών επιχειρήσεων είναι να χρησιμοποιούν σε μεγάλο βαθμό τοπικούς προμηθευτές. Κατά συνέπεια, δεν είναι ακριβής ο ισχυρισμός της προσφεύγουσας ότι όλα τα σημαντικά όργανα του οχήματος θα εισάγονται.
- 3 Κατά τη Ford, είναι ομοίως ανακριβής ο ισχυρισμός ότι ολόκληρη η παραγωγή θα εξάγεται. Πρώτον, ο όγκος των εξαγωγών θα εξαρτάται από τη ζήτηση· δεύτερον, οι αποφάσεις σχετικά με την εμπορική πολιτική θα λαμβάνονται αυτοτελώς από καθεμιά από τις δύο ιδρυτικές επιχειρήσεις.
- 4 Η κοινή επιχείρηση σχεδιάζεται να λειτουργήσει από το 1995. Κατά τη Matra, η ικανότητα παραγωγής της θα είναι της τάξεως του 50 έως 80 % της ικανότητας

παραγωγής οχημάτων πολλαπλών χρήσεων στην Ευρώπη. Κατά τη Ford, η ικανότητα αυτή θα είναι της τάξεως του 30 %.

- 5 Στις 26 Μαρτίου και στις 16 Απριλίου 1991 οι πορτογαλικές αρχές κοινοποίησαν στην Επιτροπή, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 93 της Συνθήκης ΕΟΚ, σχέδιο χορηγήσεως κρατικών ενισχύσεων για την πραγματοποίηση του ανωτέρου σχεδίου, οι οποίες ανέρχονταν συνολικά, κατά την προσφεύγουσα, σε 750 εκατομμύρια ECU ή, κατά τη Ford, σε 547 εκατομμύρια ECU.

Η διεξαγωγή της διοικητικής διαδικασίας

- 6 Στις 26 Ιουνίου 1991 η Matra υπέβαλε στην Επιτροπή καταγγελία, βάσει των άρθρων 85, 92, 93 και 175 της Συνθήκης ΕΟΚ. Στις 27 Ιουνίου 1991 οι εκπρόσωποι της προσφεύγουσας έγιναν δεκτοί από τον γενικό διευθυντή της Γενικής Διευθύνσεως Ανταγωνισμού της Επιτροπής, ο οποίος τους δήλωσε ότι δεν επρόκειτο να κινήσει τη διαδικασία του άρθρου 93, παράγραφος 2, της Συνθήκης και ότι προετίθετο να δεχθεί την αίτηση εξαιρέσεως.
- 7 Στις 13 Ιουλίου 1991 η Επιτροπή δημοσίευσε, σύμφωνα με το άρθρο 19, παράγραφος 3, του κανονισμού 17 του Συμβουλίου, ανακοίνωση σχετικά με την κοινοποίηση IV/33. 814 — Ford/Volkswagen, με την οποία έκανε γνωστή την πρόθεσή της να εκδώσει ευνοϊκή απόφαση επί του σχεδίου συμφωνίας που της είχε κοινοποιηθεί (ΕΕ 1991, C 182, σ. 8). Κατόπιν της δημοσίευσής αυτής, η προσφεύγουσα υπέβαλε στις 9 Αυγούστου 1991 τις έγγραφες παρατηρήσεις της, με τις οποίες ζήτησε αφενός να λάβει γνώση του φακέλου που είχε σχηματίσει η Επιτροπή και αφετέρου να διατυπώσει προφορικά τις παρατηρήσεις της.
- 8 Στις 16 Ιουλίου 1991 η Επιτροπή πληροφόρησε τις πορτογαλικές αρχές ότι θεωρούσε ότι το κοινοποιηθέν πρόγραμμα ενισχύσεων ήταν σύμφωνο προς το άρθρο 92 της Συνθήκης.

- 9 Στις 21 Οκτωβρίου 1991 η Επιτροπή πληροφορήθηκε την προσφεύγουσα ότι είχε την πρόθεση να της επιτρέψει να λάβει γνώση όλων των σημαντικών στοιχείων του φακέλου, ενώ παράλληλα ανέφερε ότι δεν θεωρούσε ενδεδειγμένη, στο στάδιο εκείνο της διαδικασίας, την πραγματοποίηση ακροάσεως.
- 10 Στις 23 Δεκεμβρίου 1991 η Επιτροπή διαβίβασε στην προσφεύγουσα αντίγραφο ορισμένων στοιχείων του φακέλου, καθώς και πίνακα των εγγράφων που δεν προετίθετο να θέσει στη διάθεση της Matra, λόγω του απόρρητου χαρακτήρα τους, και της ζήτησε να διατυπώσει τα σχόλιά της. Στις 15 Ιανουαρίου 1992 η προσφεύγουσα ζήτησε να τεθούν ορισμένα από τα έγγραφα αυτά στη διάθεσή της είτε άμεσα είτε, εφόσον τούτο κρινόταν αναγκαίο, με τη χρησιμοποίηση ανεξάρτητων εμπειρογνομόνων. Η αίτηση αυτή αφορούσε τη συμφωνία των ιδρυτικών επιχειρήσεων, τα στοιχεία σχετικά με τον προσδιορισμό του «σημείου εκκινήσεως» της επιχειρήσεως, τα στοιχεία σχετικά με τη σχεδιαζόμενη διαφοροποίηση των οχημάτων πολλαπλών χρήσεων της Ford από τα παρόμοια οχήματα της VW, καθώς και τα στοιχεία σχετικά με το «φάγωμα» των πωλήσεων των υφισταμένων οχημάτων VW από το όχημα πολλαπλών χρήσεων που θα παράγεται από την κοινή επιχείρηση. Στις 31 Ιανουαρίου και τις 10 Φεβρουαρίου 1992 η Επιτροπή αρνήθηκε να ικανοποιήσει την αίτηση αυτή.
- 11 Στις 17 Φεβρουαρίου 1992 η προσφεύγουσα υπέβαλε τις παρατηρήσεις της επί των εγγράφων που της είχαν κοινοποιηθεί στις 23 Δεκεμβρίου 1991.
- 12 Τον Μάιο 1992 η Επιτροπή απηύθυνε στην προσφεύγουσα την ανακοίνωση που προβλέπεται στο άρθρο 6 του κανονισμού 99/63/ΕΟΚ της Επιτροπής, της 25ης Ιουλίου 1963, περί των ακροάσεων που προβλέπονται στο άρθρο 19, παράγραφοι 1 και 2, του κανονισμού 17 του Συμβουλίου (ΕΕ ειδ. έκδ. 08/001, σ. 37, στο εξής: κανονισμός 99/63). Με την ίδια ευκαιρία η Επιτροπή πληροφορήθηκε την προσφεύγουσα ότι είχε την πρόθεση να απορρίψει την καταγγελία που της είχε υποβάλει. Επί της ανακοινώσεως αυτής η Matra υπέβαλε τις παρατηρήσεις της στις 20 Μαΐου 1992.
- 13 Η ακρόαση της προσφεύγουσας από την Επιτροπή πραγματοποιήθηκε στις 15 Ιουνίου 1992.

- 14 Στις 23 Δεκεμβρίου 1992 η Επιτροπή χορήγησε, επιβάλλοντας ταυτόχρονα ορισμένους όρους και ορισμένες υποχρεώσεις, την απαλλαγή ή εξαίρεση που είχαν ζητήσει οι ιδρυτικές επιχειρήσεις (απόφαση 93/49/ΕΟΚ της Επιτροπής, της 23ης Δεκεμβρίου 1992, σχετικά με διαδικασία βάσει του άρθρου 85 της Συνθήκης ΕΟΚ, IV/33. 814 — Ford/Volkswagen, ΕΕ 1993, L 20, σ. 14, στο εξής: απόφαση της 23ης Δεκεμβρίου 1992). Η Επιτροπή διαβίβασε στην προσφεύγουσα αντίγραφο της αποφάσεώς της, η ισχύς της οποίας λήγει στις 31 Δεκεμβρίου 2004· στο αντίγραφο αυτό είχε επισυναφθεί απόφαση περί απορρίψεως της καταγγελίας της προσφεύγουσας.

Η εξέλιξη της διαδικασίας

- 15 Κατόπιν αυτών η προσφεύγουσα άσκησε δύο προσφυγές σε σχέση με το εν λόγω σχέδιο.
- 16 Με την πρώτη προσφυγή, η οποία πρωτοκολλήθηκε στη Γραμματεία του Δικαστηρίου στις 6 Σεπτεμβρίου 1991, η προσφεύγουσα ζήτησε την ακύρωση της προπαρατεθείσας αποφάσεως της Επιτροπής, της 16ης Ιουλίου 1991, με την οποία η Επιτροπή γωνστοποίησε στις πορτογαλικές αρχές ότι ενέκρινε το πρόγραμμα κρατικών ενισχύσεων. Η προσφυγή αυτή απορρίφθηκε με απόφαση του Δικαστηρίου της 15ης Ιουνίου 1993 (C-225/91, Matra κατά Επιτροπής, Συλλογή 1993, σ. I-3203).
- 17 Με την παρούσα προσφυγή, που πρωτοκολλήθηκε στη Γραμματεία του Πρωτοδικείου στις 16 Φεβρουαρίου 1993, ζητείται, πρώτον, η ακύρωση της αποφάσεως περί απαλλαγής ή εξαιρέσεως του επίμαχου σχεδίου κοινής επιχειρήσεως και, δεύτερον, η ακύρωση της αποφάσεως με την οποία απορρίφθηκε η καταγγελία της προσφεύγουσας, καθόσον η απόφαση αυτή βασίζεται αποκλειστικά και μόνο στις αιτιολογικές σκέψεις της αποφάσεως της Επιτροπής της 23ης Δεκεμβρίου 1992.
- 18 Η προσφεύγουσα έβαλλε καταρχάς κατά της αποφάσεως της 16ης Δεκεμβρίου 1992, η οποία ήταν συνταγμένη στα γαλλικά και είχε επισυναφθεί στο έγγραφο που απεστάλη στην προσφεύγουσα στις 23 Δεκεμβρίου 1992. Κατά την έγγραφη διαδικασία η Επιτροπή ανέφερε πάντως ότι το κείμενο αυτό ήταν το

- τελικό σχέδιο της αποφάσεως της 23ης Δεκεμβρίου 1992, της οποίας τα αυθεντικά κείμενα είναι το κείμενο στην αγγλική και το κείμενο στη γερμανική γλώσσα. Το κείμενο αυτό, που δημοσιεύθηκε στη συνέχεια στην *Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, αποτελεί το παράρτημα υπ' αριθ. 2 του δικογράφου της προσφυγής. Για τον λόγο αυτό η Επιτροπή ζητεί από το Πρωτοδικείο να θεωρήσει ότι η προσφεύγουσα βάλλει, καθόσον τα αιτήματά της αφορούν το μέτρο εξαιρέσεως, κατά της αποφάσεως της 23ης Δεκεμβρίου 1992.
- 19 Η έγγραφη διαδικασία μεταξύ των κυρίων διαδικιών ολοκληρώθηκε στις 20 Σεπτεμβρίου 1993, με την κατάθεση του υπομνήματος ανταπαντήσεως της Επιτροπής.
- 20 Με δικόγραφο της 11ης Μαΐου 1993 η Ford of Europe Inc. και η Ford Werke AG (στο εξής: Ford) υπέβαλαν αίτηση παρεμβάσεως στη δίκη υπέρ της καθής. Με δικόγραφο της 27ης Μαΐου 1993 η VW υπέβαλε αίτηση παρεμβάσεως στη δίκη υπέρ της καθής. Συγχρόνως η VW ζήτησε να της επιτραπεί, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 35, παράγραφος 2, στοιχείο β', του Κανονισμού Διαδικασίας, να χρησιμοποιήσει ολικώς ή μερικώς τη γερμανική γλώσσα κατά την παρούσα διαδικασία. Τέλος, με δικόγραφο της 4ης Ιουνίου 1993 η Πορτογαλική Δημοκρατία ζήτησε να παρέμβει στη δίκη υπέρ της καθής.
- 21 Με Διάταξη του Πρωτοδικείου (δεύτερο τμήμα) της 1ης Ιουλίου 1993 αφενός επιτράπηκε στην Πορτογαλική Δημοκρατία, τη Ford και τη VW να παρέμβουν στη δίκη υπέρ της καθής και αφετέρου απορρίφθηκε, όσον αφορά την έγγραφη διαδικασία, η αίτηση της VW να υπάρξει παρέκκλιση από τις διατάξεις περί γλώσσας διαδικασίας. Με έγγραφο της Γραμματείας της 6ης Ιουνίου 1994 επιτράπηκε στη VW να εκφραστεί στα γερμανικά κατά την προφορική διαδικασία.
- 22 Στις 20 Σεπτεμβρίου 1993 η Πορτογαλική Δημοκρατία, η Ford και η VW υπέβαλαν υπομνήματα παρεμβάσεως. Η έγγραφη διαδικασία ολοκληρώθηκε στις 23 Νοεμβρίου 1993, με την κατάθεση των παρατηρήσεων της προσφεύγουσας επί των υπομνημάτων των παρεμβαινουσών.

- 23 Κατόπιν εκθέσεως του εισηγητή δικαστή, το Πρωτοδικείο (δεύτερο τμήμα) αποφάσισε να προχωρήσει στην προφορική διαδικασία, χωρίς προηγούμενη διεξαγωγή αποδείξεων. Οι κύριοι διάδικοι και οι παρεμβαίνουσες αγόρευσαν και απάντησαν στις προφορικές ερωτήσεις του Πρωτοδικείου κατά τη δημόσια συνεδρίαση της 28ης Ιουνίου 1994.

Αιτήματα των διαδίκων

- 24 Η προσφεύγουσα ζητεί από το Πρωτοδικείο:

- να κηρύξει την προσφυγή παραδεκτή,
- να ακυρώσει την απόφαση της Επιτροπής της 16ης Δεκεμβρίου 1992, καθώς και την απόφαση της 23ης Δεκεμβρίου 1992, με την οποία η Επιτροπή απέρριψε την καταγγελία της, και γενικότερα να λάβει όλα τα μέτρα που είναι κατά την κρίση του ενδεδειγμένα για να τεθεί τέρμα στην ύπαρξη και στα αποτελέσματα της επικρινομένης παραβάσεως των κανόνων της Συνθήκης ΕΟΚ,
- να καταδικάσει την καθής στα δικαστικά έξοδα.

- 25 Η Επιτροπή ζητεί από το Πρωτοδικείο:

- να απορρίψει την προσφυγή της Matra ως αβάσιμη,
- να καταδικάσει την προσφεύγουσα στα δικαστικά έξοδα.

26 Η Πορτογαλική Δημοκρατία ζητεί από το Πρωτοδικείο:

— να απορρίψει την προσφυγή.

27 Η Ford ζητεί από το Πρωτοδικείο:

— να απορρίψει την προσφυγή της Matra ως αβάσιμη,

— να καταδικάσει την προσφεύγουσα στα δικαστικά έξοδα, περιλαμβανομένων και των εξόδων της Ford, παρεμβαίνουσας.

28 Η VW ζητεί:

— την απόρριψη της προσφυγής της Matra και την καταδίκη της προσφεύγουσας στα δικαστικά έξοδα, περιλαμβανομένων και των εξόδων της παρεμβαίνουσας.

Λόγοι ακυρώσεως και επιχειρήματα των διαδίκων

29 Η Ford, παρεμβαίνουσα, πρότεινε ένσταση απαραδέκτου, ισχυριζόμενη ότι η απόφαση της 23ης Δεκεμβρίου 1992 δεν αφορά άμεσα και ατομικά την προσφεύγουσα, καθόσον τον κίνδυνο της εμπορίας του οχήματος Espace φέρει η Renault. Εντούτοις, το Πρωτοδικείο, λαμβάνοντας υπόψη τις περιστάσεις της προκειμένης υποθέσεως, θεωρεί ότι ενδείκνυται να εξεταστεί καταρχάς η ουσία της υποθέσεως. Συναφώς η προσφεύγουσα βάλλει τόσο κατά της εξωτερικής νομιμότητας όσο και κατά της εσωτερικής νομιμότητας της αποφάσεως περί εξαιρέσεως.

Επί της εξωτερικής νομιμότητας της απόφασης της 23ης Δεκεμβρίου 1992

- 30 Όσον αφορά την εξωτερική νομιμότητα της απόφασης της 23ης Δεκεμβρίου 1992, η προσφεύγουσα υποστηρίζει, πρώτον, ότι η απόφαση αυτή εκδόθηκε κατά παραβίαση των γενικών αρχών του κοινοτικού δικαίου και, δεύτερον, ότι υφίσταται παράβαση ουσιώδους τύπου.

— *Επί του πρώτου λόγου που αφορά την εξωτερική νομιμότητα, ο οποίος στηρίζεται στην παραβίαση της γενικής αρχής περί δικαιωμάτων άμυνας*

Συνοπτική παράθεση της επιχειρηματολογίας των διαδίκων

- 31 Όσον αφορά την παραβίαση των γενικών αρχών του κοινοτικού δικαίου, η προσφεύγουσα, με το υπόμνημα απαντήσεως, παραιτήθηκε από τον λόγο ακυρώσεως που είχε προβληθεί με το δικόγραφο της προσφυγής και αφορούσε την παραβίαση της αρχής της χρηστής διοικήσεως. Με τα τελευταία δικόγραφα της η προσφεύγουσα συνεπώς υποστηρίζει απλώς ότι, όσον αφορά την παραβίαση των γενικών αρχών του κοινοτικού δικαίου, η απόφαση της 23ης Δεκεμβρίου 1992 εκδόθηκε κατά παραβίαση των δικαιωμάτων άμυνας, καθόσον η ίδια δεν έλαβε γνώση ορισμένων σημαντικών στοιχείων της δικογραφίας και συνεπώς δεν μπόρεσε να αναπτύξει λυσιτελώς την άποψή της ενώπιον της Επιτροπής. Η προσφεύγουσα φρονεί ότι η άρνηση κοινοποιήσεως ορισμένων στοιχείων της δικογραφίας, η οποία της αντιτάχθηκε μετά την αποστολή της ανακοινώσεως που προβλέπεται στο άρθρο 6 του κανονισμού 99/63, καθιστά παράνομη τη διαδικασία εκδόσεως της πράξεως.

- 32 Η Επιτροπή θεωρεί ότι ο λόγος ακυρώσεως αυτός δεν είναι βάσιμος. Κατά την Επιτροπή, η επιχειρηματολογία της προσφεύγουσας στηρίζεται σε εσφαλμένη ερμηνεία των διατάξεων των κανονισμών 17 και 99/63. Η προστασία δηλαδή των δικαιωμάτων άμυνας αφορά μόνο τις σχέσεις μεταξύ της Επιτροπής και της επιχειρήσεως που εμπλέκεται στη διαδικασία εφαρμογής των άρθρων 85 ή 86 και όχι τις σχέσεις μεταξύ Επιτροπής και τρίτων, τους οποίους δεν αφορά η διαδικασία αυτή.

- 33 Κατά την Πορτογαλική Δημοκρατία, στο κοινοτικό δίκαιο του ανταγωνισμού η προστασία των δικαιωμάτων άμυνας επιβάλλεται σε σχέση με τις επιχειρήσεις στις οποίες η Επιτροπή ενδέχεται να επιβάλει κυρώσεις. Δεδομένου ότι η Επιτροπή δεν απέστειλε καμία γνωστοποίηση αιτιάσεων στην προσφεύγουσα, για την οποία επομένως δεν υπήρχε κανείς κίνδυνος επιβολής κυρώσεων, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι προσβλήθηκαν τα δικαιώματα άμυνας της προσφεύγουσας. Κατά τη διαδικασία που διεξήγαγε η Επιτροπή έναντι της προσφεύγουσας δεν προσβλήθηκαν τα διαδικαστικά δικαιώματά της, αφού δόθηκε επανειλημμένα στην καταγγέλλουσα επιχείρηση η δυνατότητα να προασπίσει τα «έννομα συμφέροντά της».

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

- 34 Το Πρωτοδικείο υπενθυμίζει ότι, όπως προκύπτει από πάγια νομολογία, την οποία ορθώς επικαλούνται η καθής και οι παρεμβαίνουσες, η πλήρης τήρηση της αρχής της εκατέρωθεν ακροάσεως κατά τη διεξαγωγή των διοικητικών διαδικασιών ενώπιον της Επιτροπής σε σχέση με τους κανόνες περί ανταγωνισμού που ισχύουν για τις επιχειρήσεις δεν επιβάλλεται παρά μόνο έναντι των επιχειρήσεων στις οποίες ενδέχεται να επιβληθούν κυρώσεις με απόφαση της Επιτροπής με την οποία διαπιστώνεται παράβαση των άρθρων 85 ή 86 της Συνθήκης, καθόσον τα δικαιώματα των τρίτων, τα οποία προβλέπονται από το άρθρο 19 του κανονισμού 17, περιορίζονται στο δικαίωμά τους να μετέχουν στη διοικητική διαδικασία (απόφαση του Δικαστηρίου της 17ης Νοεμβρίου 1987, 142/84 και 156/84, BAT και Reynolds κατά Επιτροπής, Συλλογή 1987, σ. 4487, σκέψεις 19 και 20). Κατά συνέπεια, η Επιτροπή διαθέτει τη διακριτική ευχέρεια να λαμβάνει υπόψη, με την απόφασή της, τις γραπτές και ενδεχομένως τις προφορικές παρατηρήσεις των τρίτων. Ειδικότερα, αντίθετα από ό, τι υποστηρίζει η προσφεύγουσα, οι τρίτοι δεν μπορούν να αξιώνουν να έχουν τις ίδιες δυνατότητες προσβάσεως στα στοιχεία του φακέλου της Επιτροπής τις οποίες έχουν οι εμπλεκόμενες στη διαδικασία επιχειρήσεις (απόφαση του Δικαστηρίου της 24ης Ιουνίου 1986, 53/85, Akzo κατά Επιτροπής, Συλλογή 1986, σ. 1965).
- 35 Η ορθότητα της λύσεως αυτής δεν αναιρείται από την ερμηνεία που δόθηκε με την απόφαση του Πρωτοδικείου της 10ης Ιουλίου 1990, T-64/89, Automec κατά Επιτροπής (τη λεγόμενη απόφαση Automec I, Συλλογή 1990, σ. II-367), την οποία κακώς επικαλείται η προσφεύγουσα. Συναφώς το Πρωτοδικείο υπενθυμίζει ότι στη σκέψη 46 της αποφάσεως αυτής διευκρινίζονται τα εξής: «Η

κοινοποίηση αυτή (που προβλέπεται στο άρθρο 6 του κανονισμού 99/63) ομοιάζει προς την κοινοποίηση των κατά το άρθρο 2 του κανονισμού 99/63/ΕΟΚ αιτιάσεων, κοινοποίηση η οποία επίσης αποτελεί καρπό προκαταρκτικής εξετάσεως των στοιχείων της υποθέσεως, με βάση την οποία η Επιτροπή τάσσει προθεσμία στις επιχειρήσεις προς τις οποίες απευθύνεται, προκειμένου να γνωστοποιήσουν τις απόψεις τους. Λόγω της θέσεως που κατέχει στην όλη διαδικασία, η κατά το άρθρο 6 του κανονισμού 99/63/ΕΟΚ κοινοποίηση αντιστοιχεί, συνελπώς, προς τη γνωστοποίηση των αιτιάσεων. Σημειωτέον ότι η κοινοποίηση των αιτιάσεων πρέπει, σύμφωνα με την απόφαση του Δικαστηρίου της 11ης Νοεμβρίου 1981 στην υπόθεση 60/81 (υπόθεση IBM που προαναφέρθηκε), να εγγυάται την τήρηση των δικαιωμάτων άμυνας, ενώ η κατά το άρθρο 6 του κανονισμού 99/63/ΕΟΚ κοινοποίηση αποσκοπεί στη διαφύλαξη των δικονομικών δικαιωμάτων των καταγγελλόντων, τα οποία, πάντως, δεν είναι τόσο ευρέα όσο τα δικαιώματα άμυνας των επιχειρήσεων κατά των οποίων η Επιτροπή διεξάγει την έρευνά της.»

- 36 Το Πρωτοδικείο εκτιμά ότι η ερμηνεία της προσφεύγουσας ότι από την ανωτέρω απόφαση προκύπτει ότι κατά την εξέταση της καταγγελίας που υποβάλλει τρίτος στην Επιτροπή πρέπει, μετά την αποστολή της ανακοινώσεως που προβλέπεται στο άρθρο 6 του κανονισμού 99/63, να τηρείται πλήρως η αρχή της εκατέρωθεν ακροάσεως, δεν λαμβάνει υπόψη την τελευταία φράση της ανωτέρω παρατιθεμένης σκέψεως της αποφάσεως.
- 37 Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι ο πρώτος λόγος ακυρώσεως που προβάλλει η προσφεύγουσα πρέπει να απορριφθεί.

— *Επί του δευτέρου λόγου ακυρώσεως που αφορά την εξωτερική νομιμότητα, ο οποίος στηρίζεται στο ότι η Επιτροπή είχε προδικάσει το περιεχόμενο της αποφάσεως της 23ης Δεκεμβρίου 1992*

Συνοπτική παράθεση της επιχειρηματολογίας των διαδίκων

- 38 Όσον αφορά την παράβαση ουσιώδους τύπου, η προσφεύγουσα ισχυρίζεται, πρώτον, ότι η Επιτροπή, επιτρέποντας κατ' εφαρμογήν του άρθρου 93 της Συνθήκης τη χορήγηση κρατικών ενισχύσεων σε κοινή επιχείρηση ένα περίπου έτος

πριν να εκδώσει την πράξη περί εξαιρέσεως της επιχειρήσεως αυτής, προδίκασε την έκβαση της διαδικασίας που προβλέπεται στο άρθρο 85, παράγραφος 3, της Συνθήκης. Η προσφεύγουσα αναφέρει ότι, αν και δεν υπάρχει μέχρι σήμερα κανένα νομολογιακό προηγούμενο σχετικά με το χρονοδιάγραμμα εφαρμογής των διαδικασιών των άρθρων 85 και 93 της Συνθήκης, η Επιτροπή πρέπει, όταν εξετάζει ένα σχέδιο δημοσίων ενισχύσεων, να εκτιμά αν το σχέδιο συμβιβάζεται όχι μόνο με τις ειδικές διατάξεις του άρθρου 92 της Συνθήκης, αλλά και με το σύνολο των διατάξεων της Συνθήκης. Στην προκειμένη περίπτωση η προσφεύγουσα φρονεί ότι η επιτακτική ανάγκη υπάρξεως συνοχής και συνέπειας, η οποία τονίζεται με τη νομολογία, επέβαλλε στην Επιτροπή την υποχρέωση να εξετάσει όλα τα οικονομικά και νομικά δεδομένα πριν καταλήξει σε οποιαδήποτε απόφαση σε σχέση με το υπό κρίση σχέδιο, είτε δηλαδή επρόκειτο για απόφαση βάσει του άρθρου 85 της Συνθήκης είτε για απόφαση βάσει του άρθρου 93. Από τη χρονολογική σειρά όμως με την οποία εκδόθηκαν οι αποφάσεις, καθώς και από την αιτιολογία τους, καταδεικνύεται ότι δεν υπήρξε καμία τέτοια εξέταση. Επιπλέον, η Επιτροπή, εκδίδοντας βάσει του άρθρου 93 της Συνθήκης την προαναφερθείσα απόφαση της 16ης Ιουλίου 1991, κατέστησε κατ' ανάγκη κενή περιεχομένου τη συμβουλευτική διαδικασία που προβλέπει ο κανονισμός 17.

39 Μετά την έκδοση της αποφάσεως Matra κατά Επιτροπής (όπ.π.) η προσφεύγουσα ισχυρίστηκε ότι, αφού η απόφαση της 16ης Ιουλίου 1991 σχετικά με τις δημόσιες ενισχύσεις ήταν προγενέστερη, η Επιτροπή έπρεπε, κατά την εξέταση της αιτήσεως εξαιρέσεως, να λάβει υπόψη τα αποτελέσματα που θα είχαν επί του ανταγωνισμού οι δημόσιες ενισχύσεις που θα χορηγούσαν οι πορτογαλικές αρχές. Είναι όμως πρόδηλο ότι τούτο δεν συνέβη, πράγμα που σημαίνει ότι δεν τηρήθηκε η υποχρέωση λογικά συνεπούς εφαρμογής των άρθρων 85 και 92 της Συνθήκης.

40 Η Επιτροπή τονίζει ότι η απόφαση που εξέδωσε βάσει του άρθρου 93 της Συνθήκης προσβλήθηκε ενώπιον του Δικαστηρίου και ότι η νομιμότητά της δεν μπορεί να εξεταστεί ενώπιον του Πρωτοδικείου. Η Επιτροπή τονίζει ότι καθεμία από τις δύο επίμαχες αποφάσεις είναι αυτοτελής και ότι σε καμία περίπτωση η μία δεν μπορεί να προδικάσει τη νομιμότητα της άλλης. Όπως υπογράμμισε ο γενικός εισαγγελέας Van Gerven με τις προτάσεις που ανέπτυξε πριν από την έκδοση της προαναφερθείσας αποφάσεως Matra κατά Επιτροπής (Συλλογή 1993, σ. I-3222), το γεγονός ότι η ενίσχυση δεν θα μπορούσε να χορηγηθεί ή θα έπρεπε να αποδοθεί, σε περίπτωση που είχε ήδη χορηγηθεί, θα

οφειλόταν στο γεγονός και μόνο ότι θα είχε δοθεί αρνητική απάντηση στην αίτηση εξαιρέσεως. Από τη διεξαγωγή των δύο αυτών διαδικασιών καταδεικνύεται ότι οι δύο αυτές πτυχές της υποθέσεως, οι οποίες, για διαδικαστικούς λόγους, δεν επιτρέπεται να συσχετιστούν (απόφαση του Δικαστηρίου της 11ης Δεκεμβρίου 1973, 120/73, *Lorenz*, Συλλογή τόμος 1972-1973, σ. 815), εξετάστηκαν ταυτόχρονα. Συναφώς πρέπει συγκεκριμένα να υπομνηστεί ότι η ανακοίνωση που προβλέπεται στο άρθρο 19, παράγραφος 3, του κανονισμού 17 εκδόθηκε πριν από την προαναφερθείσα απόφαση της 16ης Ιουλίου 1991, η οποία αφορούσε τις ενισχύσεις.

- 41 Κατά την Πορτογαλική Δημοκρατία, ο λόγος ακυρώσεως αυτός είναι αλυσιτελής. Η παρεμβαίνουσα τονίζει συγκεκριμένα ότι η συμπεριφορά της προσφεύγουσας είναι αντιφατική: είτε δεν πρέπει να εφαρμοστεί η διαδικασία του άρθρου 85, παράγραφος 3, της Συνθήκης, πράγμα που έχει ως επακόλουθο να μη ληφθούν υπόψη τα οικονομικά αποτελέσματα της ενισχύσεως, είτε το γεγονός ότι, όπως ισχυρίζεται η προσφεύγουσα, δεν ελήφθησαν υπόψη οι οικονομικές επιπτώσεις της ενισχύσεως μπορεί να εξεταστεί στην παρούσα διαδικασία και συνεπώς συνελάγεται το συμπέρασμα ότι η διαδικασία του άρθρου 85, παράγραφος 3, της Συνθήκης μπορεί να οδηγήσει σε διαφορετικά αποτελέσματα απ' ό,τι οδήγησε η εξέταση του σχεδίου βάσει του άρθρου 93, παράγραφος 2, της Συνθήκης στο πλαίσιο της υποθέσεως *Matra* κατά Επιτροπής. Στην πρώτη περίπτωση θα έπρεπε να εκτιμηθούν τα αποτελέσματα του δεικασμένου, κατόπιν της αποφάσεως του Δικαστηρίου στην υπόθεση *Matra* κατά Επιτροπής. Στην περίπτωση αυτή το γεγονός ότι η Επιτροπή προδίκασε το περιεχόμενο της αποφάσεως θα αποτελούσε, το πολύ, ελάττωμα που αφορά τη νομιμότητα της πρώτης από τις δύο αποφάσεις, την οποία εξέδωσε η Επιτροπή βάσει του άρθρου 93, και όχι τη νομιμότητα της αποφάσεως της 23ης Δεκεμβρίου 1992.
- 42 Εν πάση περιπτώσει, ματαίως η *Matra* επιχειρεί να αποδείξει ότι τα αποτελέσματα της ενισχύσεως δεν ελήφθησαν υπόψη κατά την έκδοση της αποφάσεως της 23ης Δεκεμβρίου 1992. Τα αποτελέσματα αυτά εξετάστηκαν οπωσδήποτε, αλλά εντός διαφορετικού πλαισίου και βάσει άλλων κριτηρίων και όχι των κριτηρίων που είχαν επιλεγεί για την απόφαση της 16ης Ιουλίου 1991. Παρά την επιδιωκόμενη συνοχή, η οποία υπενθυμίζεται στη νομολογία του Δικαστηρίου, οι διαδικασίες αφενός του άρθρου 85 και αφετέρου του άρθρου 93 είναι «ανεξάρτητες διαδικασίες, διεπόμενες από ειδικούς κανόνες» (απόφαση *Matra* κατά Επιτροπής, όπ.π., σκέψη 44).
- 43 Η VW θεωρεί ότι, αν ληφθεί υπόψη η προαναφερθείσα απόφαση *Matra* κατά Επιτροπής, ο λόγος ακυρώσεως της προσφεύγουσας πρέπει να απορριφθεί, καθόσον, κατά την παρεμβαίνουσα, βάσει της αποφάσεως αυτής πρέπει να

απορριφθούν τόσο τα δικονομικά όσο και τα ουσιαστικά νομικά επιχειρήματα της προσφεύγουσας.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

- 44 Το Πρωτοδικείο διαπιστώνει ότι η διοικητική διαδικασία που εφαρμόστηκε στην προκειμένη περίπτωση θέτει το πρόβλημα της αμοιβαίας σχέσης στην οποία τελούν, κατά την εξέταση της ίδιας υποθέσεως, οι κανόνες σχετικά με τις δημόσιες ενισχύσεις προς τις διατάξεις των άρθρων 85 και 86 της Συνθήκης.
- 45 Το Πρωτοδικείο θεωρεί πάντως ότι, όπως ορθώς τονίζει η Πορτογαλική Δημοκρατία, ο δεύτερος λόγος που προβάλλει η προσφεύγουσα σχετικά με την εξωτερική νομιμότητα είναι, αν εξεταστεί η εν γένει οικονομία του, αλυσιτελής. Ακόμη δηλαδή και αν θεωρηθεί αποδεδειγμένο ότι η Επιτροπή, με την απόφαση που εξέδωσε σχετικά με τις δημόσιες ενισχύσεις, προδίκασε τη νομιμότητα της αποφάσεως περί εξαιρέσεως, η οποία αποτελεί το αντικείμενο της παρούσας δίκης, το γεγονός αυτό δεν θα επηρέαζε σε καμία περίπτωση τη νομιμότητα της τελευταίας αυτής αποφάσεως και θα μπορούσε να επηρεάσει μόνο τη νομιμότητα της αποφάσεως της 16ης Ιουλίου 1991, η οποία εκδόθηκε σχετικά με δημόσιες ενισχύσεις, αφού εν πάση περιπτώσει η προσφεύγουσα δεν αποδεικνύει ούτε εξάλλου υποστηρίζει ότι η Επιτροπή θεώρησε, κατά την έκδοση της αποφάσεως της 23ης Δεκεμβρίου 1992, ότι είχε δέσμη αρμοδιότητα, λόγω της προαναφερθείσας αποφάσεώς της της 16ης Ιουλίου 1991.
- 46 Το Πρωτοδικείο θεωρεί επίσης ότι λυσιτελής είναι μόνο το σκέλος του λόγου ακυρώσεως που στηρίζεται στο ότι η Επιτροπή, εκδίδοντας την απόφαση περί κρατικών ενισχύσεων στις 16 Ιουλίου 1991, δηλαδή τρεις μόνο ημέρες μετά τη δημοσίευση της ανακοινώσεως που προβλέπεται στο άρθρο 19 του κανονισμού 17, κατέστησε τη συμβουλευτική διαδικασία που προβλέπει ο κανονισμός αυτός κενή περιεχομένου, καθόσον σκοπός της διαδικασίας αυτής είναι να δίδεται στους τρίτους η δυνατότητα να διατυπώνουν την άποψή τους πριν από την έκδοση αποφάσεως της Επιτροπής που να είναι ευνοϊκή για την επιχείρηση. Το σκέλος αυτό του λόγου ακυρώσεως πρέπει πάντως να απορριφθεί, επειδή η προσφεύγουσα, στην οποία δόθηκε στην πράξη πλήρως η δυνατότητα να διατυπώσει τις παρατηρήσεις της κατόπιν της ανακοινώσεως της 13ης Ιουλίου 1991, δεν αποδεικνύει ότι η συμβουλευτική διαδικασία, την οποία κίνησε με τον τρόπο αυτό η Επιτροπή, κατέστη πράγματι κενή περιεχομένου.

47 Επιπλέον, νομίμως η Επιτροπή αποφαίνεται επί του συμβατού του σχεδίου ενισχύσεων με το άρθρο 92 της Συνθήκης, εφόσον έχει σχηματίσει την πεποίθηση, κατόπιν πιθανολογήσεως στηριζόμενης σε επαρκή στοιχεία, ότι η συγκεκριμένη πράξη ενδέχεται να εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 85, παράγραφος 3, της Συνθήκης (απόφαση *Matra* κατά Επιτροπής, όπ.π., σκέψη 45). Στην προκειμένη περίπτωση η πεποίθηση αυτή προκύπτει σαφώς από τη δημοσίευση στην *Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων* της ανακοινώσεως που προβλέπεται στο άρθρο 19 του Κανονισμού 17. Εφόσον όμως το αρχικώς αιτηθέν μέτρο εξαιρέσεως δεν θεσπιζόταν για τη συγκεκριμένη πράξη, λόγω, μεταξύ άλλων, των παρατηρήσεων που θα διατύπωναν οι τρίτοι κατόπιν της δημοσιεύσεως αυτής, το αποτέλεσμα θα ήταν απλώς ότι θα έπρεπε να αποδοθεί η ενίσχυση που θα είχε χορηγηθεί βάσει της αποφάσεως που θα είχε εκδοθεί κατά το άρθρο 92 της Συνθήκης. Κατά συνέπεια, αντίθετα από ό, τι υποστηρίζει η προσφεύγουσα, ουδόλως αποδεικνύεται ότι η απόφαση που εκδόθηκε σχετικά με τις δημόσιες ενισχύσεις κατέστησε, στην πράξη ή από νομική άποψη, άνευ αντικειμένου τη συμβουλευτική διαδικασία που προβλέπεται στο άρθρο 19, παράγραφος 3, του κανονισμού 17 ή παρέσχε δέσμια αρμοδιότητα στην Επιτροπή για να χορηγήσει την αιτούμενη εξαίρεση.

48 Τέλος, το επιχείρημα που προβάλλει η προσφεύγουσα με το υπόμνημα απαντήσεως, ότι δηλαδή η Επιτροπή έπρεπε, κατά την έκδοση της αποφάσεως της 23ης Δεκεμβρίου 1992, να λάβει υπόψη τις επιπτώσεις των δημόσιων ενισχύσεων που είχε επιτρέψει είναι, εν πάση περιπτώσει, επίσης αβάσιμο. Η μόνη προϋπόθεση που είναι αναγκαία για να μπορεί να εξεταστεί το ζήτημα κατά πόσον μια συμφωνία επιχειρήσεων μπορεί να εξαιρεθεί είναι να αποδεικνύει η Επιτροπή ότι η συμφωνία αυτή εμπίπτει πράγματι στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 85, παράγραφος 1. Στην προκειμένη περίπτωση το γεγονός ότι η συμφωνία θίγει τον ανταγωνισμό διαπιστώνεται ακριβώς με την απόφαση της 23ης Δεκεμβρίου 1992. Κατά συνέπεια, αν λαμβάνονταν υπόψη οι επιτραπείσες δημόσιες ενισχύσεις, το μόνο αποτέλεσμα θα ήταν να επιταθεί ο χαρακτήρας της συμφωνίας ως αντίθετης προς τους κανόνες ανταγωνισμού, αφού οι δημόσιες ενισχύσεις μειώνουν το κόστος της επιχειρήσεως και δίνουν συνεπώς τη δυνατότητα νοθεύσεως των όρων ανταγωνισμού. Η εκτίμηση πάντως του βαθμού στον οποίο η συμφωνία για την οποία ζητείται η εξαίρεση είναι αντίθετη προς τους κανόνες ανταγωνισμού είναι ανεξάρτητη από την εκτίμηση του καθ' ύλην πεδίου εφαρμογής του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης και πρέπει να πραγματοποιείται από την Επιτροπή στο πλαίσιο όχι του άρθρου 85, παράγραφος 1, αλλά του άρθρου 85, παράγραφος 3, και κυρίως ενόψει της προϋποθέσεως που αφορά τον απαραίτητο ή μη χαρακτήρα των περιορισμών του ανταγωνισμού (βλ. κατωτέρω σκέψεις 135 έως 140).

- 49 Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι ο δεύτερος λόγος ακυρώσεως που προβάλλει η προσφεύγουσα σχετικά με την εξωτερική νομιμότητα πρέπει να απορριφθεί.

— *Επί του τρίτου λόγου ακυρώσεως που αφορά την εξωτερική νομιμότητα, ο οποίος στηρίζεται στην ανεπάρκεια των αιτιολογιών*

Συνοπτική παράθεση της επιχειρηματολογίας των διαδίκων

- 50 Όσον αφορά την παράβαση ουσιαδούς τύπου, η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι η αιτιολόγηση της αποφάσεως της 23ης Δεκεμβρίου 1992 είναι ελλιπής. Ο λόγος αυτός περιλαμβάνει δύο σκέλη.
- 51 Κατά το πρώτο σκέλος του λόγου ακυρώσεως, η απόφαση της 23ης Δεκεμβρίου 1992 χαρακτηρίζεται από πλήρη έλλειψη αναλύσεως των οικονομικών επιπτώσεων των κρατικών ενισχύσεων που χορηγούνται στην κοινή επιχείρηση. Εκτός από το σημείο 16 των αιτιολογικών σκέψεων της, το οποίο αφορά πραγματικά μόνο περιστατικά, η απόφαση της 23ης Δεκεμβρίου 1992 αγνοεί τους «δημόσιους» κανόνες ανταγωνισμού, ενώ οι ενισχύσεις που χορηγούνται στην κοινή επιχείρηση επηρεάζουν ριζικά τον απολογισμό που πρέπει να πραγματοποιείται, σε σχέση με τους όρους ανταγωνισμού, κατά την εξέταση της αιτήσεως εξαιρέσεως. Ειδικότερα, η Επιτροπή δεν εξέτασε, κατά την προσφεύγουσα, το ζήτημα κατά πόσον οι δύο ιδρυτικές επιχειρήσεις δεν μπορούσαν, ενόψει του ύψους των ενισχύσεων που τους χορηγούνται, να διεισδύσουν στη σχετική αγορά ανεξάρτητα η μία από την άλλη.
- 52 Κατά το δεύτερο σκέλος του λόγου ακυρώσεως, στην απόφαση της 23ης Δεκεμβρίου 1992 δεν αναφέρονται οι πλεονάζουσες ικανότητες παραγωγής που θα έχει ως αποτέλεσμα η ίδρυση της κοινής επιχειρήσεως. Οι ικανότητες αυτές εκτιμώνται από την προσφεύγουσα στο 40 % της κοινοτικής αγοράς οχημάτων ενιαίου αμαξώματος κατά μέσο όρο, κατά τη διάρκεια της περιόδου αναφοράς, έναντι του 16 % του υπόλοιπου τομέα των αυτοκινήτων, του ποσοστού δηλαδή που η ίδια η Επιτροπή θεώρησε, με την ανακοίνωσή της σχετικά με κοινοτικό πλαίσιο για τις κρατικές ενισχύσεις προς την αυτοκινητοβιομηχανία (ΕΕ 1989, C 123, σ. 3), ως «επικίνδυνο». Κατά συνέπεια, η μη αιτιολόγηση της αποφάσεως της 23ης Δεκεμβρίου 1992 επί ενός τόσο σημαντικού ζητήματος αποτελεί ουσιαδή πλημμέλεια.

- 53 Η Επιτροπή θεωρεί ότι η απόφαση της 23ης Δεκεμβρίου 1992 είναι επαρκώς αιτιολογημένη, αν ληφθεί υπόψη η νομολογία του Δικαστηρίου. Στην απόφαση αυτή δεν εξετάζονται ούτε οι επιπτώσεις της ενισχύσεως ούτε το επιχείρημα σχετικά με τις πλεονάζουσες ικανότητες παραγωγής, επειδή τα στοιχεία αυτά δεν είναι κρίσιμα. Επομένως, η απόφαση ως σύνολο ανταποκρίνεται πλήρως προς τις προϋποθέσεις αιτιολογήσεως.
- 54 Όσον αφορά το πρώτο σκέλος του λόγου ακυρώσεως, η Πορτογαλική Δημοκρατία φρονεί ότι «τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα μιας κοινής επιχειρήσεως πρέπει να σταθμίζονται στο πλαίσιο ενός συνολικού οικονομικού απολογισμού, κατά τον οποίο πρέπει να αξιολογούνται τόσο η φύση όσο και η έκταση των οφελών και των κινδύνων» (ανακοίνωση της Επιτροπής για την αντιμετώπιση των κοινών επιχειρήσεων με χαρακτηριστικά συνεργασίας δυνάμει των διατάξεων του άρθρου 85 της Συνθήκης ΕΟΚ, ΕΕ 1993, C 43, σ. 2, σημείο 57). Κατά συνέπεια, υφίσταται υποχρέωση εξετάσεως των αποτελεσμάτων των κρατικών ενισχύσεων, εφόσον πληρούνται οι ουσιαστικές προϋποθέσεις του άρθρου 85, παράγραφος 3, της Συνθήκης. Η υποχρέωση αυτή τηρήθηκε εν προκειμένω. Επιπλέον, ο ισχυρισμός της προσφεύγουσας δεν μπορεί να ληφθεί υπόψη, εφόσον η προσφεύγουσα δεν έχει αποδείξει ότι η κατά τους ισχυρισμούς της παράλειψη της Επιτροπής επηρέασε ουσιαστικά τον οικονομικό απολογισμό της πράξεως, ο οποίος πραγματοποιείται βάσει του άρθρου 85, παράγραφος 3, της Συνθήκης. Στην προκειμένη όμως περίπτωση δεν είναι δυνατόν να υπάρχουν τέτοιες ουσιαστικές επιπτώσεις, αφού οι χορηγούμενες ενισχύσεις αντισταθμίζουν απλώς τις αρνητικές συνέπειες της εγκαταστάσεως της επιχειρήσεως στο Setúbal.
- 55 Όσον αφορά το δεύτερο σκέλος του λόγου ακυρώσεως, η Πορτογαλική Δημοκρατία συμφωνεί με την άποψη που ανέπτυξε η Επιτροπή.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

- 56 Το Πρωτοδικείο εκτιμά ότι το πρώτο σκέλος του λόγου ακυρώσεως, το οποίο αφορά την εκ μέρους της Επιτροπής μη αξιολόγηση των επιπτώσεων των

κρατικών ενισχύσεων, δεν μπορεί παρά να απορριφθεί, αφού, όπως αναφέρθηκε ήδη (βλ. ανωτέρω σκέψη 48), το ζήτημα αυτό μπορεί απλώς να επηρεάσει την εκτίμηση των αντίθετων προς τον ανταγωνισμό αποτελεσμάτων του σχεδίου και όχι το ζήτημα αν το υπό κρίση σχέδιο εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 85, παράγραφος 3, της Συνθήκης. Κατά συνέπεια, εναπέκειτο στην προσφεύγουσα να αποδείξει ότι η εκ μέρους της Επιτροπής αξιολόγηση της συνδρομής των προϋποθέσεων του άρθρου 85, παράγραφος 3, της Συνθήκης, και ιδίως της τρίτης από τις προϋποθέσεις αυτές, ενείχε πρόδηλη πλάνη κατά την εκτίμηση (βλ. κατωτέρω σκέψεις 135 έως 140).

- 57 Το Πρωτοδικείο θεωρεί ότι το ίδιο ισχύει και για το δεύτερο σκέλος του λόγου ακυρώσεως, το οποίο στηρίζεται στη μη εξέταση των επιπτώσεων της πλεονάζουσας ικανότητας παραγωγής. Όπως οι κρατικές ενισχύσεις, η ύπαρξη πλεονάζουσας ικανότητας παραγωγής δεν έχει ούτε αυτή επιπτώσεις παρά μόνο, ενδεχομένως, επί του βαθμού στον οποίο η συμφωνία επηρεάζει αρνητικά τον ανταγωνισμό. Επιπλέον, το Πρωτοδικείο τονίζει ότι, εν πάση περιπτώσει, το υπό κρίση ζήτημα δεν αφορά τις αιτιολογίες της αποφάσεως της 23ης Δεκεμβρίου 1992, αλλά το ζήτημα αν η απόφαση αυτή είναι βάσιμη, εν όψει ιδίως της τρίτης από τις τέσσερις προϋποθέσεις που τίθενται με το άρθρο 85, παράγραφος 3, της Συνθήκης.

Επί της εσωτερικής νομιμότητας της αποφάσεως της 23ης Δεκεμβρίου 1992

- 58 Η προσφεύγουσα προβάλλει τέσσερις λόγους ακυρώσεως που αφορούν την εσωτερική νομιμότητα της αποφάσεως της 23ης Δεκεμβρίου 1992. Η προσφεύγουσα υποστηρίζει, πρώτον, ότι η απόφαση αυτή αντιβαίνει προς το άρθρο 85 της Συνθήκης, λόγω του ότι ενέχει πρόδηλες πλάνες κατά την εκτίμηση· δεύτερον, ότι αντιβαίνει προς τις διατάξεις του άρθρου 85, λόγω επίσης των νομικών πλανών που ενέχει· τρίτον, ότι η απόφαση αυτή ενέχει επίσης πλάνη περί το δίκαιο, λόγω παραβάσεως του άρθρου 86 της Συνθήκης, και, τέταρτον, ότι η έκδοση της αποφάσεως ενέχει κατάχρηση εξουσίας και καταστρατήγηση διαδικασίας.

— *Επί του πρώτου λόγου που αφορά την εσωτερική νομιμότητα, ο οποίος στηρίζεται στην ύπαρξη προδήλων πλανών κατά την εκτίμηση, οι οποίες συνιστούν παράβαση του άρθρου 85 της Συνθήκης*

- 59 Η προσφεύγουσα, κατά την προβολή του πρώτου λόγου ακυρώσεως που αφορά την εσωτερική νομιμότητα, στηρίζεται στις εργασίες δύο εμπειρογνομόνων, του καθηγητή Epcsoa και του Dr Klaue, και υποστηρίζει ότι, ακόμη και αν ορθώς η Επιτροπή εκτίμησε ότι η συμφωνία εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης, η ανάλυση των περιοριστικών του ανταγωνισμού αποτελεσμάτων στην οποία προέβη είναι ανεπαρκής, αφού η Επιτροπή έπρεπε, κατόπιν της αναλύσεως αυτής, να εξαιρέσει τη συμφωνία από το πεδίο εφαρμογής του άρθρου 85, παράγραφος 3, της Συνθήκης αυτής. Ειδικότερα, η προσφεύγουσα υποστηρίζει, πρώτον, ότι η στρέβλωση του ανταγωνισμού που θα προκαλέσει η συμφωνία μεταξύ των ενδιαφερομένων επιχειρήσεων είναι τόσο μεγάλη, ώστε δεν μπορεί να αντισταθμιστεί από τη συμβολή που θα έχει το σχέδιο στην οικονομική ανάπτυξη, και, δεύτερον, ότι η Επιτροπή, κατά παραβίαση της αρχής της αναλογικότητας, δεν προέβη σε συγκριτική εξέταση των πλεονεκτημάτων και των μειονεκτημάτων του σχεδίου. Αυτός ο λόγος ακυρώσεως περιλαμβάνει συνεπώς δύο σκέλη, τα οποία αφορούν αφενός τη στρέβλωση του ανταγωνισμού που προξενείται από το επίμαχο σχέδιο και αφετέρου το ζήτημα αν η συμφωνία αυτή ανταποκρίνεται στις προϋποθέσεις που θέτει το άρθρο 85, παράγραφος 3, της Συνθήκης.

Επί του πρώτου σκέλους του λόγου ακυρώσεως, το οποίο αφορά τις στρεβλώσεις του ανταγωνισμού εντός της σχετικής αγοράς τις οποίες προκαλεί η κοινή επιχείρηση.

— Συνοπτική παράθεση της επιχειρηματολογίας των διαδίκων

- 60 Η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι οι περιορισμοί του ανταγωνισμού τους οποίους συνεπάγεται το σχέδιο κοινής επιχείρησης αναλύονται στα σημεία 18 έως 22 της αποφάσεως της 23ης Δεκεμβρίου 1992. Όπως εξάλλου έχει διαπιστώσει επανειλημμένα η Επιτροπή με αποφάσεις που έχει εκδώσει, η εκ μέρους ανταγωνιστών από κοινού εκμετάλλευση παραγωγικών και αναπτυξιακών μέσων καταλήγει κατ' ανάγκη σε περιορισμό του ανταγωνισμού, κυρίως επειδή καθιστά δυσχερέστερη την εμφάνιση τεχνολογικών ή βιομηχανικών πλεονεκτημάτων, βάσει των οποίων θα μπορούσαν να διαφοροποιούνται τα ανταγωνιστικά προϊόντα, εφόσον δεν υπήρχε αυτή η από κοινού εκμετάλλευση των

μέσων παραγωγής, και επειδή καταλήγει σε εναρμόνιση των αποφάσεων περί επενδύσεων και περί εκμεταλλεύσεως των ικανοτήτων παραγωγής.

- 61 Οι στρεβλώσεις του ανταγωνισμού που προκαλεί το επίμαχο σχέδιο εμφανίζονται υπό τέσσερις μορφές.
- 62 Οι στρεβλώσεις αυτές αφορούν, πρώτον, τις σχέσεις μεταξύ των ιδρυτικών επιχειρήσεων και της κοινής επιχειρήσεως, καθόσον μπορεί να θεωρηθεί ως δεδομένο ότι η συμφωνία συνοδεύεται από ρήτρες περιορισμού της προμήθειας εξαρτημάτων μείζονος σημασίας, μη παροχής αδειών εκμεταλλεύσεως δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας ή ρήτρες αποφυγής του ανταγωνισμού. Συναφώς η προσφεύγουσα τονίζει ότι δεν μπορεί να αντιληφθεί πώς θα μπορούσε να λειτουργήσει μια συμφωνία «cost-plus», αν οι ιδρυτικές επιχειρήσεις δεν είχαν δυνατότητα ελέγχου και επιθεωρήσεως της κοινής επιχειρήσεως, πράγμα που σημαίνει κατ' ανάγκη, κατά την προσφεύγουσα, ότι καθεμία από τις δύο συνεργαζόμενες επιχειρήσεις θα γνωρίζει λεπτομερώς τα στοιχεία σχετικά με τις δαπάνες και τις επενδύσεις της κοινής επιχειρήσεως.
- 63 Οι στρεβλώσεις του ανταγωνισμού οφείλονται, δεύτερον, στα αποτελέσματα που θα έχει το υπό εξέταση σχέδιο, λόγω του ότι εντάσσεται σε ορισμένο δίκτυο. Κατά την προσφεύγουσα, η Επιτροπή έπρεπε να λάβει υπόψη, κατά την εκτίμηση στην οποία προέβη, τις επιπτώσεις που θα έχει το επίμαχο σχέδιο εντός της σχετικής αγοράς, εν όψει του ότι η Ford συνεργάζεται με τη Nissan και τη Mazda και του ότι το σχέδιο κοινής επιχειρήσεως συμπληρώνει άλλες συμφωνίες που έχουν συνάψει οι δύο ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις, και συγκεκριμένα στη Λατινική Αμερική («AutoLatina»).
- 64 Οι περιορισμοί του ανταγωνισμού που έπρεπε, κατά την προσφεύγουσα, να έχουν ληφθεί υπόψη αφορούν, τρίτον, τα «μεταδοτικά αποτελέσματα» («spill-over effect») που ενδέχεται να έχει ή να επιτείνει η συνεργασία αυτή. Η συμφωνία της 23ης Δεκεμβρίου 1992 παρέχει δηλαδή στις ιδρυτικές επιχειρήσεις τη δυνατότητα να συντονίσουν τη συμπεριφορά τους και σε άλλες αγορές, πέραν της αγοράς των οχημάτων ενιαίου αμαξώματος, και συγκεκριμένα στις αγορές που οι επιχειρήσεις αυτές επιδιώκουν να «καταβροχθίσουν», δηλαδή στις αγορές εξαρτημάτων επιβατηγών οχημάτων μεσαίας και ανώτερης κατηγορίας. Ομοίως, το ότι η τιμή πώλησεως θα είναι κατ' αρχήν η ίδια τόσο για τη Ford

όσο και για τη VW αποτελεί ένδειξη ότι ο ανταγωνισμός ως προς τις τιμές θα είναι πολύ μειωμένος.

- 65 Τέλος, κατά την προσφεύγουσα, η συμφωνία θα έχει, τέταρτον, αποτελέσματα στρεβλωτικά του ανταγωνισμού εντός των δικτύων εμπορίας των οχημάτων των ενδιαφερομένων επιχειρήσεων, για τα οποία είναι αμφίβολο αν θα λειτουργούν αυτοτελώς, καθόσον οι επιχειρήσεις αυτές θα συντονίσουν σε μεγάλο βαθμό την εμπορική πολιτική τους.
- 66 Η προσφεύγουσα φρονεί ότι οι στρεβλώσεις του ανταγωνισμού, κατά την έννοια του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης, τις οποίες προκαλεί το επίμαχο σχέδιο κοινής επιχειρήσεως είναι συνολικά τόσο μεγάλες, ώστε η θέσπιση μέτρου εξαιρέσεως του σχεδίου αποτελεί παράβαση νόμου.
- 67 Κατά την Επιτροπή, σε σχέση καταρχάς με την παραγωγή των οχημάτων, η επιχειρηματολογία της προσφεύγουσας αφορά αφενός τις παραγόμενες ποσότητες και αφετέρου τον ανταγωνισμό ως προς τις τιμές. Η Επιτροπή αντικρούει και τα δύο αυτά επιχειρήματα.
- 68 Όσον αφορά, πρώτον, τις παραγόμενες ποσότητες, η Επιτροπή θεωρεί ότι, αντίθετα από ό, τι υποστηρίζει η προσφεύγουσα, η ικανότητα παραγωγής της κοινής επιχειρήσεως δεν κατανέμεται εξίσου μεταξύ των ιδρυτικών επιχειρήσεων. Κατά την Επιτροπή, η Ford και η VW θα δίνουν αυτοτελώς η μία από την άλλη τις παραγγελίες τους στην AutoEuropa. Σε περίπτωση που οι ικανότητες παραγωγής της AutoEuropa δεν επαρκούν για την αντιμετώπιση της ζήτησής αυτής, η διαθέσιμη ικανότητα παραγωγής θα κατανέμεται μεταξύ των ιδρυτικών επιχειρήσεων ανάλογα με τον όγκο των παραγγελιών τους. Κατά συνέπεια, οι δύο ιδρυτικές επιχειρήσεις θα έχουν τη δυνατότητα, εντός των ορίων των ικανοτήτων παραγωγής της AutoEuropa, να καταστρώνουν τη στρατηγική τους και να καθορίζουν με πλήρη ανεξαρτησία τις ποσότητες οχημάτων ενιαίου αμαξώματος που θα παράγει η καθεμία τους. Επιπλέον, καθεμία από τις ιδρυτικές επιχειρήσεις θα έχει τη δημοσιονομική ευθύνη των λαμβανομένων αποφάσεων.

- 69 Όσον αφορά, δεύτερον, τον ανταγωνισμό ως προς τις τιμές, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι, όπως διαπιστώνεται στο σημείο 38 των αιτιολογικών σκέψεων της προσβαλλομένης αποφάσεως, αμφότερες οι ιδρυτικές επιχειρήσεις «αγοράζουν τα [οχήματα πολλαπλών χρήσεων] από την κοινή επιχείρηση, κατ' αρχήν, στην ίδια τιμή». Κατά την Επιτροπή, τα οχήματα θα πωλούνται από την κοινή επιχείρηση στις ιδρυτικές επιχειρήσεις σε τιμή που θα ισούται με το κόστος παραγωγής του οχήματος αυξημένο κατά «ένα μικρό ποσοστό κέρδους, σκοπός του οποίου είναι η ικανοποίηση των απαιτήσεων των πορτογαλικών φορολογικών αρχών». Για τον λόγο αυτό, αρχικά η τιμή πωλήσεως θα είναι κατ' αρχήν ίδια για τη Ford και τη VW. Στη συνέχεια όμως, καθεμία από τις δύο ιδρυτικές επιχειρήσεις θα επιβαρύνεται με το κόστος των κατ' επιλογήν του πελάτη προστιθέμενων εξαρτημάτων ή χαρακτηριστικών, σκοπός των οποίων είναι η εξατομίκευση κάθε μοντέλου του οχήματος ενιαίου αμαξώματος. Η επιλογή των πρόσθετων αυτών στοιχείων θα πραγματοποιείται αυτοτελώς από καθεμία από τις δύο επιχειρήσεις. Κατά συνέπεια, είναι εσφαλμένος ο ισχυρισμός ότι δεν θα υπάρχει πλέον διαφορά τιμής μεταξύ των οχημάτων που θα παράγει η Ford και των οχημάτων που θα παράγει η VW.
- 70 Επιπλέον, η Επιτροπή φρονεί ότι θα υπάρχει ανταγωνισμός μεταξύ των ιδρυτικών επιχειρήσεων στη φάση της διανομής των οχημάτων. Συναφώς η Επιτροπή υποστηρίζει, πρώτον, ότι η προσφεύγουσα εξέτασε κυρίως τους περιορισμούς του ανταγωνισμού μεταξύ των ιδρυτικών επιχειρήσεων. Η συμφωνία όμως που περιορίζει τον ανταγωνισμό μεταξύ των μετεχόντων στη συμφωνία αυτή μπορεί να αποτελεί κίνητρο ανταγωνισμού για τους τρίτους. Στην προκειμένη περίπτωση η υπό εξέταση συμφωνία όχι μόνο δεν οδηγεί σε κατάργηση του ανταγωνισμού ως προς ένα σημαντικό ποσοστό των επίμαχων προϊόντων, αλλά μπορεί επιπλέον να επιτείνει τον ανταγωνισμό εντός μιας αγοράς που χαρακτηρίζεται από την κυρίαρχη θέση την οποία κατέχει η προσφεύγουσα.
- 71 Δεύτερον, σχετικά με τα αποτελέσματα του δημιουργουμένου δικτύου η Επιτροπή φρονεί, όσον αφορά καταρχάς την εκτίμηση των αποτελεσμάτων που έχουν εντός της αγοράς οι συμφωνίες συνεργασίας μεταξύ Ford και Nissan, ότι το όχημα ενιαίου αμαξώματος που κατασκευάζεται από κοινού από τη Ford και τη Nissan αποτελεί προσαρμογή του οχήματος «Aerostar», το οποίο κατασκευάζεται και πωλείται από τη Ford στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής και το οποίο δύσκολα θα μπορούσε να προσαρμοστεί στις ανάγκες του Ευρωπαϊκού καταναλωτή. Εν πάση περιπτώσει, δεδομένου ότι η συμφωνία μεταξύ Ford και Nissan προβλέπει ρητά τη δυνατότητα καθενός των δύο μερών να εμπορεύονται εκτός του εδάφους των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής το κατασκευαζόμενο από κοινού όχημα και δεδομένου ότι, επιπλέον, η Nissan δρα ήδη εντός της Κοινότητας, είναι αμφίβολο αν η Nissan, μετά την κάθοδο της

Ford και της VW στην αγορά, θα αποσυρθεί από την αγορά αυτή, η οποία βρίσκεται σε πλήρη άνθηση.

- 72 Όσον αφορά, δεύτερον, την εξέταση των αποτελεσμάτων των συμφωνιών μεταξύ Ford και Mazda, η Επιτροπή υπενθυμίζει ότι οι δύο αυτές αυτοκινητοβιομηχανίες δεν πραγματοποιούν κοινή παραγωγή στην Ευρώπη και ότι, αντίθετα από τους ισχυρισμούς της προσφεύγουσας, δεν έχουν ιδρύσει καμία κοινή επιχείρηση διανομής στην Ιαπωνία. Η Επιτροπή φρονεί ότι, αν και η Ford κατέχει μειοψηφική συμμετοχή στο κεφάλαιο της Mazda, οι δύο αυτές αυτοκινητοβιομηχανίες εξακολουθούν να είναι ανεξάρτητες η μια από την άλλη, επιπλέον δε οι συμφωνίες συνεργασίας που έχουν συνάψει δεν αφορούν τα οχήματα ενιαίου αμαξώματος.
- 73 Τέλος, η Επιτροπή τονίζει ότι η συνεργασία μεταξύ Ford και VW στη Λατινική Αμερική δεν αφορά ούτε την κοινοτική αγορά ούτε την αγορά των οχημάτων ενιαίου αμαξώματος. Ο ισχυρισμός της προσφεύγουσας ότι η σχετική σημασία των δικτύων διανομής της Ford και της VW εντός των διαφόρων κρατών μελών θα καταλήξει σε γεωγραφική κατανομή, προκειμένου να εξασφαλιστεί η κατά το δυνατόν μεγίστη διείσδυση σε κάθε σχετική αγορά, είναι τελείως αστήρικτος, αφού από την τρίτη από τις προϋποθέσεις που επιβάλλει στις επιχειρήσεις το άρθρο 2, μέρος Α, του διατακτικού της αποφάσεως της 23ης Δεκεμβρίου 1992 προκύπτει ότι η συμφωνία εξαιρέθηκε υπό τον όρο ότι οποιαδήποτε απόφαση μιας των ιδρυτικών επιχειρήσεων να μην εμπορεύεται ένα από τα μοντέλα της εντός κράτους μέλους της Κοινότητας θα υπόκειται σε προηγούμενη έγκριση της Επιτροπής.
- 74 Όσον αφορά το επιχείρημα σχετικά με το «spill-over effect», η Επιτροπή τονίζει ότι με την απόφαση της 23ης Δεκεμβρίου 1992, και συγκεκριμένα με τη δεύτερη υποχρέωση που επιβάλλει στις επιχειρήσεις το άρθρο 2, μέρος Α, του διατακτικού της αποφάσεως αυτής, λαμβάνεται μέριμνα για τον περιορισμό του κινδύνου ανακοινώσεως στοιχείων «ευαίσθητου χαρακτήρα» μεταξύ κοινής επιχείρησης και ιδρυτικών επιχειρήσεων.
- 75 Η Πορτογαλική Δημοκρατία υπενθυμίζει καταρχάς ότι η Επιτροπή διαθέτει εν προκειμένω ευρεία διακριτική εξουσία. Η παρεμβαίνουσα φρονεί ότι η συμφωνία, η οποία δεν αλλοιώνει τον δυνητικό ανταγωνισμό μεταξύ των ιδρυτικών επιχειρήσεων, δεν θέτει σε κίνδυνο τη διατήρηση πραγματικού ανταγωνισμού

μεταξύ των επιχειρήσεων αυτών, πράγμα που προκύπτει από τα σημεία 7, 8 11, 21, 35, 38 και 41 των αιτιολογιών της αποφάσεως της 23ης Δεκεμβρίου 1992, καθώς και από το άρθρο 2, μέρος Α, του διατακτικού της. Η ανεξαρτησία των ιδρυτικών επιχειρήσεων αφορά τόσο τη στρατηγική τους ως προς τις αγορές όσο και τη διαφοροποίηση των πωλούμενων οχημάτων ή τον ανταγωνισμό προς τις άλλες επιχειρήσεις που συνεργάζονται με τις ιδρυτικές επιχειρήσεις ή μάλιστα τον περιορισμό του ανταγωνισμού που, κατά την προσφεύγουσα, οφείλεται στο «spill-over effect».

- 76 Η Ford, παρεμβαίνουσα φρονεί καταρχάς ότι η προσφεύγουσα αγνοεί τη νομολογία του Δικαστηρίου, κατά την οποία, στους τομείς στους οποίους είναι αναγκαία η πραγματοποίηση περίπλοκων εκτιμήσεων οικονομικής φύσεως, ο δικαστικός έλεγχος περιορίζεται στην εξέταση του ζητήματος κατά πόσον η Επιτροπή έχει ενδεχομένως υποπέσει σε πρόδηλη πλάνη.
- 77 Όσον αφορά, πρώτον, τις σχέσεις μεταξύ των δύο ιδρυτικών επιχειρήσεων, η Ford διευκρινίζει ότι, αντίθετα από ό,τι ισχυρίζεται η προσφεύγουσα, οι επιχειρήσεις αυτές δεν έχουν συνάψει ρήτρες για την αποφυγή του ανταγωνισμού. Αμφότερες οι ιδρυτικές επιχειρήσεις κατέχουν από κοινού τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας του σχεδίου και μπορούν να τα εκμεταλλευτούν κατά βούληση. Μεταξύ των επιχειρήσεων αυτών δεν υφίσταται κανείς περιορισμός ως προς τη χρήση «ευγενών» οργάνων. Κατά την παρεμβαίνουσα, τα περισσότερα από τα όργανα του οχήματος θα προέρχονται από ξένους προς τις επιχειρήσεις αυτές προμηθευτές.
- 78 Όσον αφορά, δεύτερον, την εκτίμηση των αποτελεσμάτων του δημιουργούμενου δικτύου, η Ford υποστηρίζει ότι οι συμφωνίες συνεργασίας μεταξύ Ford και Nissan σε σχέση με τα οχήματα ενιαίου αμαξώματος στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, η οποία προβλέπει ρητά ότι καθένα από τα μέρη της συμφωνίας μπορεί να εξάγει το όχημα που αφορά η συμφωνία αυτή, δεν ασκεί καμία επιρροή επί της προκειμένης υποθέσεως. Παράλληλα η παρεμβαίνουσα υποστηρίζει ότι δεν θα διστάσει να πραγματοποιήσει εξαγωγές του VX62 προς τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, αν διαπιστώσει ότι μπορεί να υπάρξει ζήτηση για το όχημα αυτό εντός της αγοράς αυτής.
- 79 Η Ford υποστηρίζει επιπλέον ότι, όσον αφορά τη συμφωνία της με τη Mazda, δεν υφίσταται, αντίθετα από ό,τι ισχυρίζεται η προσφεύγουσα, καμία κοινή παραγωγή οχημάτων. Ούτε άλλωτε υπάρχει καμία κοινή επιχείρηση διανομής στην Ιαπωνία.

- 80 Τέλος, κατά τη Ford, η κοινή επιχείρηση AutoLatina, η οποία δρα στη Βραζιλία και την Αργεντινή, αποτελεί πραγματική «συγχώνευση» των δραστηριοτήτων της Ford και της VW στη Λατινική Αμερική και εξηγείται από το γεγονός ότι οι όροι ανταγωνισμού εκεί είναι εξαιρετικά δύσκολοι. Η AutoLatina δεν αποτελεί την έκφραση καμιάς συνολικής στρατηγικής συνεργασίας μεταξύ των δύο αυτών ομίλων.
- 81 Όσον αφορά, τρίτον, τον κίνδυνο να «φαγωθούν» ορισμένα από τα προϊόντα που διανέμουν οι αυτοκινητοβιομηχανίες, η Ford φρονεί ότι οι σχετικοί ισχυρισμοί της προσφεύγουσας είναι ανακριβείς. Συγκεκριμένα, τα station-wagon διαφέρουν σημαντικά από τα οχήματα πολλαπλών χρήσεων και επομένως δεν πρόκειται για αμοιβαίως υποκαταστατά προϊόντα.
- 82 Τέλος, όσον αφορά, τέταρτον, τα αποτελέσματα που θα έχει η κοινή επιχείρηση επί της διανομής των οχημάτων, η Ford υπενθυμίζει ότι η επιχείρηση αυτή αποτελεί επιχείρηση παραγωγής και φρονεί ότι δεν υφίσταται κανείς κίνδυνος να μεταβληθεί στην πράξη σε κοινή επιχείρηση διανομής. Οι συμφωνίες που έχουν συνάψει οι ιδρυτικές επιχειρήσεις καθιστούν την κοινή επιχείρηση ουσιαστικά αυτοτελή προμηθευτή, ο οποίος θα δέχεται τις χωριστές παραγγελίες καθεμιάς από τις δύο ιδρυτικές επιχειρήσεις. Αντίθετα από ό,τι ισχυρίζεται η προσφεύγουσα, δεν υφίσταται συνελπώς καμία κατανομή των παραγωγικών ικανοτήτων. Κατά τη Ford, η κοινή επιχείρηση θα πωλεί τα οχήματα στις ιδρυτικές επιχειρήσεις σε τιμές που θα βασίζονται αυστηρά στο πραγματικό κόστος κατασκευής. Τις τιμές πωλήσεως στον καταναλωτή θα καθορίζει αυτοτελώς καθεμία από τις δύο ιδρυτικές επιχειρήσεις, η οποία επιπλέον θα καταστρώνει τη δική της στρατηγική ως προς τα προϊόντα αυτά. Τέλος, η τήρηση της αρχής της ανεξαρτησίας των ιδρυτικών επιχειρήσεων εξασφαλίζεται από τις δεσμεύσεις περί τήρησης του απορρήτου, τις οποίες υποχρεώθηκαν να αναλάβουν εγγράφως οι εκπρόσωποι της κοινής επιχείρησης.
- 83 Η VW εκφράζει αμφιβολίες ως προς το ζήτημα αν η κοινή επιχείρηση μπορεί, όπως υποστηρίζει η προσφεύγουσα, να αλλοιώσει τον ανταγωνισμό εντός της σχετικής αγοράς, πράγμα που εξάλλου εξηγεί το γιατί υποβλήθηκε αίτηση «αρνητικής πιστοποίησης» στην Επιτροπή.

— Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

- 84 Το Πρωτοδικείο θεωρεί ότι, κατά το παρόν στάδιο της εξέτασεως της υποθέσεως, το πρώτο σκέλος του λόγου ακυρώσεως που προβάλλει η προσφεύγουσα πρέπει οπωσδήποτε να απορριφθεί. Με το πρώτο αυτό σκέλος υποστηρίζεται καταρχάς, χωρίς να αμφισβητείται η ορθότητα του συμπεράσματος της Επιτροπής ότι η επίμαχη συμφωνία εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 85, παράγραφος 3, της Συνθήκης, ότι η Επιτροπή προέβη σε ανεπαρκή αξιολόγηση των στρεβλωτικών για τον ανταγωνισμό αποτελεσμάτων της συμφωνίας αυτής και στη συνέχεια ότι, αν η αξιολόγηση των αποτελεσμάτων αυτών είχε πραγματοποιηθεί ορθά, θα είχε καταδειχθεί ότι οι στρεβλώσεις του ανταγωνισμού εντός της κοινής αγοράς είναι τέτοιες, ώστε να μην επιτρέπεται να εκδοθεί ατομική απόφαση περί εξαιρέσεως της επίμαχης συμφωνίας.
- 85 Συναφώς το Πρωτοδικείο παρατηρεί ότι ο συλλογισμός αυτός προϋποθέτει ότι υφίστανται αλλοιώσεις του ανταγωνισμού για τις οποίες απαγορεύεται εξ ορισμού να προβλεφθεί εξαίρεση βάσει του άρθρου 85, παράγραφος 3. Με άλλα λόγια, όπως ορθώς τονίζει η Επιτροπή, ο συλλογισμός αυτός προϋποθέτει την ύπαρξη παραβάσεων που εξ ορισμού δεν μπορούν να εξαιρεθούν, πράγμα που ουδόλως προβλέπεται από το κοινοτικό δίκαιο περί ανταγωνισμού, η δυνατότητα εφαρμογής του οποίου προϋποθέτει την ύπαρξη πρακτικής που αποβλέπει σε στρέβλωση του ανταγωνισμού ή παράγει τέτοια αποτελέσματα εντός συγκεκριμένης αγοράς. Αντίθετα, το Πρωτοδικείο εκτιμά ότι δεν είναι δυνατόν κατ' αρχήν να υπάρξει αντίθετη προς τον ανταγωνισμό πρακτική η οποία, ανεξάρτητα από την ένταση των αποτελεσμάτων της εντός καθορισμένης αγοράς, να μην μπορεί να τύχει εξαιρέσεως, εφόσον πληρούνται σωρευτικά οι προβλεπόμενες στην παράγραφο 3 του άρθρου 85 της Συνθήκης προϋποθέσεις και εφόσον η εν λόγω πρακτική έχει κοινοποιηθεί νομοτύπως στην Επιτροπή.
- 86 Κατά συνέπεια, το πρώτο αυτό σκέλος του λόγου ακυρώσεως, ακόμη και αν θεωρηθεί βάσιμο, δεν ασκεί καμία απολύτως επιρροή επί της νομιμότητας της αποφάσεως της 23ης Δεκεμβρίου 1992. Συγκεκριμένα, ακόμη και αν υποθεθεί ότι η ανάλυση των αντίθετων προς τους όρους ανταγωνισμού αποτελεσμάτων της συμφωνίας στην οποία προέβη η Επιτροπή ήταν ανεπαρκής, η διαπίστωση αυτή δεν θα ασκούσε καμία επιρροή επί της δυνατότητας εφαρμογής εν προκειμένω του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης, ενώ συγχρόνως θα

παρέμενε ανοικτό και το ζήτημα της δυνατότητας εφαρμογής του άρθρου 85, παράγραφος 3, της Συνθήκης (βλ. την απόφαση του Δικαστηρίου της 13ης Ιουλίου 1966, 32/65, Ιταλία κατά Συμβουλίου και Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1965-1968, σ. 429). Πράγματι, τα επιχειρήματα που αναπτύχθηκαν προς στήριξη του πρώτου αυτού σκέλους του λόγου ακυρώσεως δεν μπορούν να εξεταστούν παρά μόνο κατά την εξέταση του δευτέρου σκέλους του λόγου αυτού, το οποίο αφορά το ζήτημα αν η κοινή επιχείρηση πληροί τις προϋποθέσεις που τίθενται με το άρθρο 85, παράγραφος 3.

- 87 Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι το πρώτο σκέλος του λόγου ακυρώσεως που αφορά την εσωτερική νομιμότητα πρέπει να απορριφθεί.

Επί του δευτέρου σκέλους του λόγου ακυρώσεως, το οποίο αφορά το ζήτημα αν η κοινή επιχείρηση πληροί τις προϋποθέσεις που τίθενται με το άρθρο 85, παράγραφος 3, της Συνθήκης.

- 88 Η προσφεύγουσα φρονεί ότι το σχέδιο που κοινοποιήθηκε στην Επιτροπή δεν πληροί καμία από τις τέσσερις προϋποθέσεις που προβλέπουν οι διατάξεις του άρθρου 85, παράγραφος 3, της Συνθήκης.

— Επί του ζητήματος αν η κοινή επιχείρηση συμβάλλει στην οικονομική και τεχνική πρόοδο

i) Συνοπτική παράθεση της επιχειρηματολογίας των διαδίκων

- 89 Η προσφεύγουσα ισχυρίζεται, πρώτον, ότι η συμφωνία δεν συμβάλλει στην προώθηση της τεχνικής ή οικονομικής προόδου. Κατά πάγια πρακτική της Επιτροπής, η συμβολή στην οικονομική πρόοδο πρέπει να είναι αντικειμενική και πραγματική. Η διατήρηση των θέσεων εργασίας, την οποία επικαλείται η Επιτροπή, δεν λαμβάνεται υπόψη από το Δικαστήριο στο πλαίσιο του άρθρου 85,

παράγραφος 3, της Συνθήκης, παρά μόνο αν αποτελεί παράγοντα οικονομικού ορθολογισμού. Στην προκειμένη όμως περίπτωση η εφαρμογή του σχεδίου θα συνοδευόταν από το κλείσιμο πολλών βιομηχανικών μονάδων στην Ευρώπη και θα είχε απλώς ως αποτέλεσμα τη μεταφορά θέσεων εργασίας από ζώνες με υψηλή ανεργία και καλά αμειβόμενο εργατικό δυναμικό σε μια ζώνη με χαμηλότερη ανεργία και φθηνότερο εργατικό δυναμικό, πράγμα που σημαίνει ότι η κοινή επιχείρηση δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι συμβάλλει στην «οικονομική και κοινωνική συνοχή» της Κοινότητας.

- 90 Ο «περιφερειακός» στόχος, μολοντί είναι θεμιτός, δεν καταλέγεται μεταξύ των στοιχείων που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη, όταν εκτιμάται η συμβολή ενός σχεδίου στην οικονομική πρόοδο. Στην παρούσα υπόθεση η επιλογή του τόπου εγκαταστάσεως στην οποία κατέληξαν οι αυτοκινητοβιομηχανίες αποτελεί βέβαια μειονέκτημα, την αντιστάθμιση του οποίου απέβλεπε ακριβώς η χορήγηση μαζικών κρατικών ενισχύσεων. Κατά συνέπεια, η Επιτροπή δεν επιτρέπεται να προβάλλει, κατά τη μία από τις δύο διαδικασίες, επιχειρήματα που αντιφάσκουν προφανώς προς τα επιχειρήματα που προβάλλει στην άλλη.
- 91 Η προσφεύγουσα υποστηρίζει επίσης ότι είναι πρόδηλο ότι η κοινή επιχείρηση δεν συμβάλλει στην τεχνική πρόοδο. Συναφώς η προσφεύγουσα διερωτάται κατά πόσον είναι αξιόπιστα ορισμένα πραγματικά στοιχεία τα οποία εξέθεσε η Επιτροπή κατά την παρούσα δίκη και τα οποία δεν ελήφθησαν υπόψη κατά την έκδοση της αποφάσεως της 23ης Δεκεμβρίου 1992. Κατά τα λοιπά, κανένα από τα τέσσερα στοιχεία στα οποία αναφέρεται το σημείο 25 των αιτιολογικών σκέψεων της αποφάσεως αυτής προς στήριξη της απόψεως ότι το εργοστάσιο συναρμολογήσεως συμβάλλει στην τεχνική πρόοδο δεν έχει αποδειχθεί, πράγμα που σημαίνει ότι οι εκτιμήσεις της Επιτροπής επί του σημείου αυτού στηρίζονται σε πλάνη περί τα πράγματα.
- 92 Η προσφεύγουσα υποστηρίζει τέλος ότι οι βελτιώσεις του ίδιου του οχήματος ενιαίου αμαξώματος δεν αποτελούν «οικονομική πρόοδο», κατά την έννοια του άρθρου 85, παράγραφος 3, της Συνθήκης. Εξάλλου, η Επιτροπή ομολόγησε ότι πρόκειται για απλές τελειοποιήσεις υφισταμένων ήδη τεχνικών μεθόδων. Συναφώς η προσφεύγουσα αμφισβητεί την ορθότητα της ερμηνείας που προτείνει

η Επιτροπή σχετικά με την πρακτική της κατά την έκδοση των αποφάσεών της. Με τις αποφάσεις που επικαλείται η Επιτροπή διαπιστώνονται πραγματικές τεχνολογικές πρόοδοι, οι οποίες δεν υπάρχουν εν προκειμένω, αφού οι καινοτομίες που εμφανίζει το προϊόν είναι καθαρά «αισθητικές» και δεν αντισταθμίζουν τις στρεβλώσεις που προκαλεί στον ανταγωνισμό.

- 93 Η Επιτροπή παρατηρεί καταρχάς ότι δεν είναι δυνατόν να υπάρχουν στο κοινοτικό δίκαιο πρακτικές για τις οποίες να μην επιτρέπεται, λόγω των στρεβλώσεων του ανταγωνισμού που προκαλούν, να θεσπιστεί μέτρο εξαιρέσεως κατά το άρθρο 85, παράγραφος 3, της Συνθήκης.
- 94 Σχετικά, πρώτον, με τη συμβολή της μεθόδου κατασκευής του οχήματος στην τεχνική πρόοδο, η Επιτροπή φρονεί ότι για την εν λόγω εκτίμηση πρέπει να ληφθούν υπόψη ο σχετικός τομέας δραστηριοτήτων και η σχετική αγορά. Συναφώς η Επιτροπή εκθέτει ότι το σχέδιο καθιστά δυνατή τη συνδυασμένη χρησιμοποίηση των δυνατοτήτων που έχουν οι δύο συνεργαζόμενες επιχειρήσεις ως προς τον βιομηχανικό σχεδιασμό και την τεχνογνωσία. Η Επιτροπή, η οποία φρονεί ότι η προσφεύγουσα ερμηνεύει υπερβολικά στενά την έννοια «συμβολή στην τεχνική πρόοδο», υποστηρίζει ότι, ακόμη και αν όλες οι τεχνολογίες που θα χρησιμοποιούνται δεν θα είναι απόλυτα καινοτόμες, το γεγονός ότι θα συγκεντρωθούν σε μία και μόνο μονάδα παραγωγής αποτελεί αναμφισβήτητη τεχνική πρόοδο. Η μείωση του κόστους παραγωγής αποτελεί ουσιώδες στοιχείο που πρέπει να λαμβάνεται υπόψη κατά την εξέταση του αν μια συμφωνία συμβάλλει στην τεχνική πρόοδο. Τούτο συμβαίνει οπωσδήποτε εν προκειμένω, αφού η εξοικονόμηση την οποία συνεπάγεται το σχέδιο και η οποία δεν αμφισβητείται από την προσφεύγουσα δίνει τη δυνατότητα μείωσης του κόστους παραγωγής.
- 95 Όσον αφορά, δεύτερον, τις βελτιώσεις του προϊόντος, η Επιτροπή υποστηρίζει καταρχάς ότι, αντίθετα από τους ισχυρισμούς της προσφεύγουσας, το VX62 δεν αποτελεί απλή προσαρμογή των οχημάτων που κατασκευάζουν οι ιδρυτικές επιχειρήσεις, αλλ' ότι πρόκειται για τελείως νέο προϊόν. Συναφώς η Επιτροπή υποστηρίζει επίσης ότι το σχέδιο κοινής επιχειρήσεως «καθιστά δυνατή την παραγωγή ενός τελειοποιημένου οχήματος, το οποίο έχει σχεδιαστεί για να ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις των Ευρωπαίων καταναλωτών, στους οποίους

θα προσφέρεται χωριστά από τους δύο εταίρους, σε διαφοροποιημένες μορφές, εντός ολόκληρης της Κοινότητας». Αντίθετα από το όχημα Espace, το VX62 θα κατασκευάζεται πλήρως από χάλυβα, η δε επιλογή αυτή παρέχει ορισμένα τεχνικά πλεονεκτήματα. Η προσφεύγουσα δεν αμφισβητεί εξάλλου τις τεχνικές αυτές βελτιώσεις του προϊόντος, αλλά αμφισβητεί ότι οι βελτιώσεις αυτές είναι αρκετά «σημαντικές». Κατά την Επιτροπή, πρόκειται για στενή ερμηνεία της πρώτης από τις προϋποθέσεις που τίθενται με το άρθρο 85, παράγραφος 3, της Συνθήκης, η οποία πληρούται, όταν για το προτεινόμενο προϊόν χρησιμοποιούνται διάφορες πρόσφατες τεχνικές μέθοδοι, οι οποίες συνήθως δεν χρησιμοποιούνται για το ίδιο προϊόν, δεν είναι δε αναγκαίο να ενέχει κάθε συστατικό του προϊόντος συγκεκριμένη τεχνολογική καινοτομία.

96 Τέλος, κατά την Επιτροπή, για την εκτίμηση της συμβολής στην οικονομική και τεχνική πρόοδο επιτρέπεται να λαμβάνονται υπόψη και άλλα στοιχεία, πέραν όσων απαριθμούνται στις διατάξεις αυτές. Μεταξύ των στοιχείων αυτών καταλέγεται π.χ. η διατήρηση θέσεων εργασίας, η δε προσφεύγουσα δεν μπορεί συναφώς να αποδείξει ότι υφίσταται άμεση σχέση μεταξύ της ενάρξεως της λειτουργίας της μονάδας του Setúbal και της εκ μέρους των ιδρυτικών επιχειρήσεων διακοπής της λειτουργίας βιομηχανικών μονάδων στην Ευρώπη. Κατά συνέπεια, κατά το άρθρο 85, παράγραφος 3, της Συνθήκης, μπορούν να λαμβάνονται υπόψη και λόγοι περιφερειακής πολιτικής, σύμφωνα με το άρθρο 130 Α της Συνθήκης ΕΚ. Εντούτοις, τούτο ουδόλως σημαίνει ότι οι περιορισμοί του ανταγωνισμού που συνεπάγεται η συμφωνία αναγνωρίστηκαν ως νόμιμοι για τον λόγο και μόνο ότι η κοινή επιχείρηση εγκαταστάθηκε στον συγκεκριμένο γεωγραφικό χώρο. Όπως προκύπτει από το σημείο 36 των αιτιολογικών σκέψεων της αποφάσεως της 23ης Δεκεμβρίου 1992, η απόφαση αυτή στηρίζεται κυρίως στην εγγενή αξία του σχεδίου.

97 Κατά την Πορτογαλική Δημοκρατία, η απόφαση της 23ης Δεκεμβρίου 1992 απαριθμεί, στα σημεία 24 έως 26 των αιτιολογικών σκέψεων της, ορισμένα αναμφισβήτητα πλεονεκτήματα, τα οποία ματαίως η προσφεύγουσα αποπειράται να ελαχιστοποιήσει. Τα πλεονεκτήματα αυτά αφορούν τόσο την τεχνική πρόοδο που απορρέει από τη χρησιμοποιούμενη μέθοδο κατασκευής, όσο και τις οικονομικές προόδους που έχουν ενσωματωθεί στο προϊόν. Συναφώς η παρεμβαίνουσα φρονεί ότι η έννοια που προσδίδει η προσφεύγουσα στην τεχνική πρόοδο δεν συμπίπτει με την ερμηνεία που δίδεται στην ουσιαστική έννοια της οικονομικής προόδου κατά το άρθρο 85, παράγραφος 3, της Συνθήκης.

- 98 Η Ford, παρεμβαίνουσα, τονίζει, όσον αφορά, πρώτον, τη συμβολή της κοινής επιχειρήσεως στη βελτίωση της παραγωγής, ότι η επιχείρηση αυτή θα είναι η πρώτη επιχείρηση κατασκευής αυτοκινήτων στην Ευρώπη που θα ενσωματώσει στη μέθοδο παραγωγής της όλα τα στοιχεία ορθολογικής οργάνωσης της παραγωγής, τα οποία προσδιόρισε το 1990 το Massachusetts Institute of Technology (στο εξής: MIT). Κανένα εργοστάσιο κατασκευής αυτοκινήτων στην Ευρώπη δεν συνδυάζει επί του παρόντος όλους αυτούς τους παράγοντες ορθολογικής παραγωγής.
- 99 Όσον αφορά, δεύτερον, τη συμβολή του σχεδίου στην τεχνική πρόοδο, η Ford φρονεί ότι ο σχεδιασμός του οχήματος VX62 είναι εξ ολοκλήρου καινοτόμος. Επομένως, η Επιτροπή βασίμως θεώρησε ότι το VX62 αποτελεί προϊόν προηγμένης τεχνολογίας. Όσον αφορά την επιλογή του υλικού, μολονότι οι ίνες υάλου είναι το κατάλληλο υλικό για το όχημα που παράγει η Matra, το υλικό αυτό δεν θα ήταν κατάλληλο για προβλεπόμενη παραγωγή 180 000 μονάδων ετησίως.
- 100 Όσον αφορά, τρίτον, την προώθηση της οικονομικής αναπτύξεως, την οποία, κατά τη Ford, η προσφεύγουσα παραλείπει πλήρως να εξετάσει, μολονότι αποτελεί ουσιώδες στοιχείο για την εκτίμηση των προϋποθέσεων που τίθενται με το άρθρο 85, παράγραφος 3, της Συνθήκης, η Ford φρονεί ότι το σχέδιο αποτελεί «οικονομική πρόοδο» για την Πορτογαλία και, εν τινι μέτρω, για ολόκληρη την Ευρώπη. Το σχέδιο αυτό μπορεί να λειτουργήσει ως «καταπέλτης» της πορτογαλικής οικονομίας ως προς την αυτοκινητοβιομηχανία και να έχει σημαντικές επιπτώσεις επί της δημιουργίας άλλων κατασκευαστικών βιομηχανιών στην Πορτογαλία.
- 101 Τέλος, η Ford τονίζει ότι η Επιτροπή ορθώς δεν έλαβε υπόψη τις υφιστάμενες κατά την προσφεύγουσα πλεονάζουσες ικανότητες παραγωγής, αφού κανένας γνώστης του τομέα των αυτοκινήτων δεν συμφωνεί με την άποψη της Matra σχετικά με την ύπαρξη τέτοιων πλεοναζουσών ικανοτήτων. Από τη σύγκριση μεταξύ της ικανότητας παραγωγής και της προβλεπόμενης ζήτησεως προκύπτει χαμηλό ποσοστό πλεονάζουσας δυναμικότητας, της τάξεως του 2 έως 12 %, το οποίο είναι αναγκαίο για την αντιμετώπιση των διακυμάνσεων της ζήτησεως.

- 102 Η VW τονίζει καταρχάς, πρώτον, ότι η επιχειρηματολογία της προσφεύγουσας δεν λαμβάνει υπόψη το γεγονός ότι, όταν πρόκειται για περίπλοκα πραγματικά περιστατικά οικονομικής φύσεως, η Επιτροπή διαθέτει ευρεία διακριτική ευχέρεια και, δεύτερον, ότι η ίδρυση της κοινής επιχειρήσεως δεν αποτελεί εξ ορισμού κανένα εξαιρετικό γεγονός.
- 103 Η VW τονίζει επίσης ότι η Επιτροπή, αποδεικνύοντας ότι το σχέδιο συνέβαλε στην τεχνική και την οικονομική πρόοδο, εκπλήρωσε με το παραπάνω τις υποχρεώσεις της, αφού οι δύο αυτές προϋποθέσεις τίθενται εναλλακτικώς. Η VW φρονεί ότι, όπως προκύπτει από την πρακτική της Επιτροπής κατά την έκδοση των αποφάσεών της, η συμβολή μιας συμφωνίας στην οικονομική και τεχνική πρόοδο πρέπει να εκτιμάται βάσει συγκρίσεως με την κατάσταση που θα επικρατούσε, αν δεν υπήρχε η επίμαχη συμφωνία που περιορίζει τον ανταγωνισμό. Κατά συνέπεια, το αποτέλεσμα της συμφωνίας θα έπρεπε να εκτιμηθεί με γνώμονα την κατάσταση που θα επικρατούσε, αν υπήρχε χωριστή παραγωγή καθεμιάς από τις δύο ιδρυτικές επιχειρήσεις. Από τη σύγκριση αυτή προκύπτουν οικονομίες κλίμακας, οι οποίες αρκούν για να αποδειχθεί ότι η συμφωνία συμβάλλει στην τεχνική πρόοδο.

ii) Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

- 104 Καταρχάς το Πρωτοδικείο υπενθυμίζει, πρώτον, ότι η εκ μέρους της Επιτροπής έκδοση ατομικής αποφάσεως περί εξαιρέσεως υπόκειται, μεταξύ άλλων, στην προϋπόθεση να πληροί η συμφωνία σωρευτικά τις τέσσερις προϋποθέσεις που τίθενται με το άρθρο 85, παράγραφος 3, της Συνθήκης και ότι συνεπώς αρκεί να μην πληρούνται μία από τις τέσσερις αυτές προϋποθέσεις για να αρνηθεί η Επιτροπή την εξαίρεση (απόφαση του Δικαστηρίου της 17ης Ιανουαρίου 1984, 43/82 και 63/82, VBVB και VBBB κατά Επιτροπής, Συλλογή 1984, σ. 19, και απόφαση του Πρωτοδικείου της 9ης Ιουλίου 1992, T-66/89, Publishers Association κατά Επιτροπής, Συλλογή 1992, σ. II-1995). Δεύτερον, ότι εναπόκειται στις κοινοποιούσες επιχειρήσεις να παράσχουν στην Επιτροπή τα στοιχεία που αποδεικνύουν ότι πληρούνται οι προϋποθέσεις του άρθρου 85, παράγραφος 3 (προαναφερθείσα απόφαση VBVB και VBBB κατά Επιτροπής) και ότι η εκπλήρωση της υποχρεώσεως αυτής εκτιμάται κατά τη διαδικασία πριν από την άσκηση της προσφυγής, ενόψει του ότι το βάρος προβολής των στοιχείων για την αμφισβήτηση της ορθότητας της εκτιμήσεως της Επιτροπής φέρει η προσφεύγουσα. Τρίτον, ότι, όταν πρόκειται για περίπλοκα περιστατικά οικονομικής φύσεως, ο δικαστικός έλεγχος του νομικού χαρακτηρισμού των περιστατικών περιορίζεται στον έλεγχο του αν η εκτίμηση της Επιτροπής

στηρίζεται σε πρόδηλη πλάνη (απόφαση του Δικαστηρίου της 11ης Ιουλίου 1985, 42/84, Remia κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1985, σ. 2545).

- 105 Όσον αφορά ειδικότερα την εξέταση της πρώτης από τις τέσσερις προϋποθέσεις που τίθενται με το άρθρο 85, παράγραφος 3, το Πρωτοδικείο υπενθυμίζει ότι, σύμφωνα με τις διατάξεις αυτές, οι συμφωνίες για τις οποίες μπορεί να υπάρξει εξαίρεση είναι οι συμφωνίες «οι οποίες συμβάλλουν στη βελτίωση της παραγωγής ή της διανομής των προϊόντων ή στην προώθηση της τεχνικής ή οικονομικής προόδου».
- 106 Το Πρωτοδικείο τονίζει ότι στην προκειμένη περίπτωση η πρώτη αυτή προϋπόθεση εξετάζεται στα σημεία 24 έως 26 της αποφάσεως της 23ης Δεκεμβρίου 1992. Το σημείο 24 περιορίζεται μόνο στα στοιχεία που αφορούν την προσαρμογή του προϊόντος στις απαιτήσεις του Ευρωπαϊού καταναλωτή και στη διαφοροποίηση του προϊόντος στην οποία προβαίνει καθεμία από τις δύο ιδρυτικές επιχειρήσεις. Το σημείο 25 εξετάζει ειδικότερα τη συμβολή στην τεχνική πρόοδο που προκύπτει από την τεχνογνωσία και τη δυναμικότητα των ιδρυτικών επιχειρήσεων, καθώς και από τη μέθοδο κατασκευής, ενώ το σημείο 26 αφορά τη βελτίωση που επιφέρει το ίδιο το όχημα, η οποία χαρακτηρίζεται ως «διαρκής ανάπτυξη της τεχνικής προόδου στον τομέα παραγωγής στην Κοινότητα».
- 107 Κατά συνέπεια, το περιεχόμενο της επιχειρηματολογίας της προσφεύγουσας πρέπει να εκτιμηθεί σε σχέση με αυτά τα σημεία 24 έως 26 της αποφάσεως και μόνο. Επομένως, ορισμένα από τα επιχειρήματα της Matra, τα οποία δεν αφορούν τα στοιχεία που έλαβε υπόψη για τις εκτιμήσεις της η Επιτροπή κατά τη φάση αυτή της εξετάσεως της αιτήσεως που της είχε υποβληθεί, είναι αλυσιτελή. Τούτο ισχύει, μεταξύ άλλων, για το επιχείρημα σχετικά με τη συμβολή στην «κοινωνική» πρόοδο και με τη συμβολή στην περιφερειακή πρόοδο, καθόσον στην απόφαση δεν εξετάζονται τα ζητήματα αυτά κατά την ανάλυση της συμβολής του σχεδίου στην τεχνική ή οικονομική πρόοδο, ανεξάρτητα από την επιχειρηματολογία που ανέπτυξαν η καθής ή οι παρεμβαίνουσες κατά την έγγραφη διαδικασία ενώπιον του Πρωτοδικείου.
- 108 Το Πρωτοδικείο εκτιμά συνελπώς ότι, αν ληφθεί υπόψη το περιεχόμενο του σημείου 24 της αποφάσεως της 23ης Δεκεμβρίου 1992, το οποίο αναλύθηκε

ανωτέρω, η εξέταση της εκτιμήσεως εν προκειμένω της πρώτης από τις τέσσερις προϋποθέσεις πρέπει να περιοριστεί στο ζήτημα αν, όπως υποστηρίζει η Επιτροπή και αντίθετα απ' ό,τι υποστηρίζει η προσφεύγουσα, η μέθοδος κατασκευής του οχήματος VX62, όπως εκτίθεται στο σημείο 25 της αποφάσεως, αφενός, και η μέθοδος αυτή σε συνδυασμό με τις βελτιώσεις του προϊόντος, όπως εκτίθενται στο σημείο 26, αφετέρου, μπορούν να δικαιολογήσουν εν προκειμένω την εφαρμογή των επίμαχων διατάξεων.

- 109 Όσον αφορά, πρώτον, τη μέθοδο κατασκευής, από τα συγκεκριμένα στοιχεία που εξέθεσε η παρεμβαίνουσα Ford και των οποίων η ορθότητα δεν αμφισβητήθηκε σοβαρά από την προσφεύγουσα προκύπτει σαφώς ότι η μέθοδος κατασκευής που θα χρησιμοποιηθεί στο Setúbal αποτελεί την πρώτη εφαρμογή εκ μέρους ευρωπαϊκής αυτοκινητοβιομηχανίας του προτύπου τής κατά το δυνατόν άριστης οργάνωσης της διαδικασίας κατασκευής, όπως προτάθηκε το 1990 από τις εγκυρότερες δημόσιες αρχές στον τομέα της έρευνας για την τεχνολογική ανάπτυξη, δηλαδή το MIT. Το Πρωτοδικείο θεωρεί, παρά τους αντίθετους ισχυρισμούς της προσφεύγουσας, ότι η κατά το δυνατόν άριστη αυτή οργάνωση της διαδικασίας κατασκευής ανταποκρίνεται προς το πνεύμα και τον σκοπό της πρώτης από τις τέσσερις προϋποθέσεις που προβλέπει το άρθρο 85, παράγραφος 3, της Συνθήκης.
- 110 Όσον αφορά, δεύτερον, τις τεχνικές βελτιώσεις του προϊόντος, οι βελτιώσεις αυτές, τις οποίες η προσφεύγουσα χαρακτηρίζει ως «αισθητικού χαρακτήρα», πρέπει να εκτιμηθούν σε σχέση με το στάδιο αναπτύξεως των τεχνικών μεθόδων κατασκευής αυτοκινήτων οχημάτων στην Ευρώπη κατά τον χρόνο εκδόσεως της αποφάσεως της 23ης Δεκεμβρίου 1992. Υπό το πρίσμα αυτό, το Πρωτοδικείο εκτιμά ότι, όπως υποστηρίζει η Επιτροπή, οι τεχνικές βελτιώσεις του οχήματος εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 85, παράγραφος 3, εφόσον συνίστανται στη συγκέντρωση σε ένα μόνο προϊόν τεχνικών μεθόδων οι οποίες, ακόμη και αν υφίστανται ήδη, χρησιμοποιούνται χωριστά για διάφορα μοντέλα.
- 111 Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι η εκτίμηση της Επιτροπής ότι η μέθοδος κατασκευής του οχήματος αφενός και οι τεχνικές βελτιώσεις του προϊόντος αφετέρου συμβάλλουν στη βελτίωση της παραγωγής ή της διανομής των προϊόντων ή στην προώθηση της τεχνικής ή οικονομικής προόδου δεν στηρίζεται σε πρόδηλη πλάνη.

— Επί του ζητήματος αν η συμφωνία εξασφαλίζει στους καταναλωτές δίκαιο τμήμα από το όφελος που προκύπτει από τη συμφωνία αυτή

i) Συνοπτική παράθεση της επιχειρηματολογίας των διαδίκων

- 112 Δεύτερον, η προσφεύγουσα ισχυρίζεται ότι η σημερινή θέση της εντός της αγοράς οφείλεται στο όφελος που αποκόμισε από τις καινοτομίες που επέφερε. Στηριζόμενη στις εκθέσεις που προσκόμισε, η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι η συμφωνία, αντίθετα από ό, τι αναφέρεται στο σημείο 27 των αιτιολογικών σκέψεων της απόφασης της 23ης Δεκεμβρίου 1992, δεν εξασφαλίζει στους καταναλωτές δίκαιο τμήμα από το όφελος που προκύπτει. Συναφώς η προσφεύγουσα υποστηρίζει καταρχάς ότι η απόφαση αυτή δεν εξηγεί γιατί η ύπαρξη της συμφωνίας εξασφαλίζει στους καταναλωτές διαφορετικό ποιοτικό επίπεδο από ό,τι αν οι ιδρυτικές επιχειρήσεις είχαν παραμείνει ανεξάρτητες. Στην συνέχεια η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι η διαφοροποίηση μεταξύ των προϊόντων που θα εμπορεύεται καθεμία από τις δύο ιδρυτικές επιχειρήσεις θα είναι πολύ περιορισμένη και δεν θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως όφελος του καταναλωτή. Δεδομένου μάλιστα ότι έχει αποδειχθεί ότι οι ιδρυτικές επιχειρήσεις προετίθεντο να διεισδύσουν, καθεμία για λογαριασμό της, στην αγορά των οχημάτων ενιαίου αμαξώματος, η κοινή επιχείρηση έχει ως αποτέλεσμα τη μείωση του αριθμού των μοντέλων που θα προσφέρονται στον καταναλωτή.
- 113 Εξάλλου, η υποχρέωση που επιβάλλεται με το άρθρο 2, μέρος Α, παράγραφος 1, του διατακτικού της απόφασης της 23ης Δεκεμβρίου 1992 είναι «ανησυχητική», επειδή θα μπορούσε έμμεσα να δώσει στη VW τη δυνατότητα να ελέγχει την εμπορική πολιτική της Ford, καθόσον θα μπορούσε να περιορίσει τις δυνατότητες της Ford να καλύψει τα τμήματα της αγοράς στα οποία εξαρτάται από τη VW.
- 114 Η προσφεύγουσα ισχυρίζεται επίσης ότι το σχέδιο δεν θα συμβάλει στην ενίσχυση του ανταγωνισμού ως προς τις τιμές. Τα αποτελέσματα επί των τιμών που έχει το εξαιρεθέν σχέδιο αφορούν τις πλεονάζουσες ικανότητες παραγωγής που δημιουργεί το σχέδιο αυτό, καθώς και το γεγονός ότι οι ιδρυτικές επιχειρήσεις θα είναι οι μόνες που θα μπορούν, λόγω του πλεονεκτήματος που

τους παρέχεται χάρη στη χορήγηση των δημοσίων ενισχύσεων, να αντιμετωπίσουν τις μεταβολές που θα επιφέρει στην αγορά το σχέδιό τους. Μακροπρόθεσμα η πολιτική αυτή θα δώσει ενδεχομένως στις ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις τη δυνατότητα να αποκτήσουν συλλογικά δεσπόζουσα θέση, αφού θα έχουν εξαφανίσει τον ανταγωνισμό.

- 115 Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι, όπως προκύπτει από το σημείο 27 των αιτιολογικών σκέψεων της αποφάσεως της 23ης Δεκεμβρίου 1992, η συμφωνία θα αποφέρει δίκαια οφέλη στους Ευρωπαίους καταναλωτές, καθόσον θα υπάρχουν μεγαλύτερη προσφορά και περισσότερα μοντέλα οχημάτων ενιαίου αμαξώματος υψηλής ποιότητας, και μάλιστα σε εύλογη τιμή. Οι επικρίσεις της προσφεύγουσας επί του σημείου αυτού στηρίζονται σε μια αμφισβητούμενης ορθότητας προϋπόθεση, ότι δηλαδή η Ford και η VW θα μπορούσαν να προβούν, χωριστά η καθεμία, στην παραγωγή οχημάτων ενιαίου αμαξώματος παρόμοιων με τα κατασκευαζόμενα από την AutoEuropa. Στην πραγματικότητα, αν δεν ιδρυόταν η κοινή επιχείρηση, η Ford και η VW δεν θα εισέρχονταν στην αγορά υπό τόσο συμφέροντες για τον καταναλωτή όρους.
- 116 Τέλος, ουδόλως αποδεικνύεται ότι είναι δυνατόν να υπάρξει συλλογική δεσπόζουσα θέση, αφού το τμήμα της αγοράς που θα ελέγχουν και οι δύο αυτοκινητοβιομηχανίες θα ανέρχεται το 1996 στο 30 %, χωρίς μάλιστα να ληφθεί υπόψη το γεγονός ότι, αντίθετα από ό, τι υποστηρίζει η προσφεύγουσα, οι αυτοκινητοβιομηχανίες αυτές θα τελούν σε αμοιβαίο ανταγωνισμό κατά το στάδιο της διανομής των οχημάτων. Ομοίως, αντίθετα από ό, τι υποστηρίζει η προσφεύγουσα, το σχέδιο AutoEuropa δεν ώθησε κανένα ανταγωνιστή να εγκαταλείψει τα αρχικά σχέδιά του σχετικά με το τμήμα της αγοράς που καταλαμβάνουν τα οχήματα πολλαπλών χρήσεων.
- 117 Η Πορτογαλική Δημοκρατία φρονεί ότι η Επιτροπή δεν ερμήνευσε στενά τη δεύτερη από τις τέσσερις προϋποθέσεις που τίθενται με το άρθρο 85, παράγραφος 3, της Συνθήκης, αφού οι καταναλωτές θα αποκομίσουν όφελος από την ίδρυση της κοινής επιχειρήσεως όχι μόνο λόγω της μειώσεως των τιμών, αλλά και λόγω της βελτιώσεως της ποιότητας των προϊόντων. Επιπλέον, όπως διαπίστωσε ο γενικός εισαγγελέας Van Gerven με τις προτάσεις που ανέπτυξε πριν από την έκδοση της προαναφερθείσας αποφάσεως Matra κατά Επιτροπής (σημείο 15), δεν υπάρχει κίνδυνος να αποκτήσουν οι ιδρυτικές επιχειρήσεις συλλογική δεσπόζουσα θέση. Κατά συνέπεια, η προσφεύγουσα δεν αποδεικνύει ότι εκτίμηση της καθής ενέχει πρόδηλη πλάνη.

- 118 Κατά τη Ford, το σχέδιο εξασφαλίζει στους καταναλωτές δίκαιο τμήμα από το όφελος που προκύπτει, καθόσον επιτείνει τον ανταγωνισμό εντός της αγοράς των οχημάτων ενιαίου αμαξώματος, ο οποίος επί του παρόντος δεν είναι υγιής.
- 119 Η VW τονίζει ότι η Επιτροπή, κατά πάγια πρακτική, δέχεται ότι είναι νόμιμες οι συμφωνίες που αποφέρουν όφελος στον καταναλωτή, εφόσον με τις συμφωνίες αυτές εντείνεται ο ανταγωνισμός εντός της σχετικής αγοράς.

ii) Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

- 120 Καταρχάς το Πρωτοδικείο υπενθυμίζει ότι, σύμφωνα με τη δεύτερη από τις τέσσερις προϋποθέσεις που απαριθμούνται στο άρθρο 85, παράγραφος 3 της Συνθήκης, οι συμφωνίες που μπορούν να εξαιρεθούν είναι οι συμφωνίες που εξασφαλίζουν «στους καταναλωτές δίκαιο τμήμα από το όφελος που προκύπτει». Το ζήτημα αν το επίμαχο σχέδιο ανταποκρίνεται στην προϋπόθεση αυτή εξετάζεται στο σημείο 27 της αποφάσεως της 23ης Δεκεμβρίου 1992, κατά το οποίο το εξαιρούμενο σχέδιο θα καταστήσει δυνατή την πραγματοποίηση οικονομικών κλίμακας και θα εντείνει τον ανταγωνισμό εντός της αγοράς, πράγμα που θα αποβεί προς όφελος του Ευρωπαίου καταναλωτή.
- 121 Από την εξέταση των επικρίσεων που διατυπώνει επ' αυτού η προσφεύγουσα προκύπτει ότι τίθενται δύο κυρίως ζητήματα.
- 122 Οι επικρίσεις αυτές θέτουν καταρχάς το ζήτημα αν, όπως υποστηρίζει η προσφεύγουσα, το όφελος του καταναλωτή πρέπει να εκτιμηθεί με γνώμονα την παρούσα κατάσταση της αγοράς ή με γνώμονα το όφελος που θα είχε ο καταναλωτής, αν οι ιδρυτικές επιχειρήσεις είχαν αποφασίσει να εισδώσουν καθεμία χωριστά στην αγορά. Επ' αυτού το Πρωτοδικείο εκτιμά ότι, όπως ορθώς υποστηρίζει η Επιτροπή, ο συλλογισμός της προσφεύγουσας στηρίζεται σε πλάνη. Πράγματι, στην Επιτροπή εναπόκειται, στο στάδιο της εξετάσεως του

αιτήματος εξαιρέσεως που της υποβάλλεται, να εκτιμήσει, όσο το δυνατόν αντικειμενικότερα, το σχέδιο που της έχει υποβληθεί, χωρίς να λάβει υπόψη οποιοδήποτε στοιχείο σκοπιμότητας του σχεδίου σε σχέση με άλλες επιλογές που θα ήταν δυνατές από τεχνική άποψη ή βιώσιμες από οικονομική άποψη, δεδομένου ότι δεν αμφισβητείται ότι οι άλλες αυτές δυνατές επιλογές μπορούν να λαμβάνονται υπόψη κατά την εξέταση μάλλον της τρίτης από τις τέσσερις προϋποθέσεις που τίθενται με το άρθρο 85, παράγραφος 3, της Συνθήκης, οπότε η Επιτροπή εκτιμά αν είναι απαραίτητοι οι περιορισμοί του ανταγωνισμού τους οποίους προκαλεί το υπό κρίση σχέδιο. Η άποψη της προσφεύγουσας ότι το παρεχόμενο στον καταναλωτή από το υπό εξέταση σχέδιο όφελος πρέπει να εκτιμάται σε σχέση με το όφελος που θα παρεχόταν στον καταναλωτή από άλλες επιλογές που θα ήταν τεχνολογικά δυνατές ή οικονομικά βιώσιμες είναι συνεπώς αβάσιμη.

- 123 Η επιχειρηματολογία της προσφεύγουσας θέτει στη συνέχεια το ζήτημα αν οι ιδρυτικές επιχειρήσεις μπορούν να αποκτήσουν συλλογικά δεσπόζουσα θέση στην αγορά χάρη στο υπό εξέταση σχέδιο. Συναφώς, ο συλλογισμός της προσφεύγουσας στηρίζεται στην αντίληψη ότι η ύπαρξη μεγάλης πλεονάζουσας ικανότητας παραγωγής, η οποία οφείλεται στη χορήγηση μεγάλου ύψους δημόσιων επιδοτήσεων, δίνει στις ιδρυτικές επιχειρήσεις τη δυνατότητα να εφαρμόσουν αθέμιτες πρακτικές, οι οποίες θα έχουν ως αποτέλεσμα την κατάργηση του ανταγωνισμού και θα παράσχουν μακροπρόθεσμα στις ιδρυτικές επιχειρήσεις τη δυνατότητα να αποκτήσουν, σε βάρος του καταναλωτή, συλλογική δεσπόζουσα θέση, την οποία θα εκμεταλλευθούν καταχρηστικά (βλ. κατωτέρω σκέψη 153).
- 124 Το Πρωτοδικείο εκτιμά ότι ο συλλογισμός της προσφεύγουσας προϋποθέτει, διαδοχικά, ότι οι ιδρυτικές επιχειρήσεις θα αποκτήσουν συλλογικά δεσπόζουσα θέση και ότι στη συνέχεια οι επιχειρήσεις αυτές θα εκμεταλλευτούν καταχρηστικά τη θέση τους αυτή. Ο εν λόγω συλλογισμός είναι καθαρά υποθετικός και πρέπει οπωσδήποτε να απορριφθεί, χωρίς το Πρωτοδικείο να χρειάζεται να αποφανθεί επί του ζητήματος αν η Επιτροπή θα ήταν υποχρεωμένη, σε περίπτωση που είχε αποδειχθεί επαρκώς παράβαση του άρθρου 86 της Συνθήκης, να απορρίψει την αίτηση εξαιρέσεως που της υποβλήθηκε (βλ. κατωτέρω σκέψη 154).
- 125 Το Πρωτοδικείο φρονεί τελικά ότι η ορθότητα των διαπιστώσεων που περιέχονται στο σημείο 27 της αποφάσεως της 23ης Δεκεμβρίου 1992 δεν αμφισβητείται σοβαρά από την προσφεύγουσα και συνεπώς η απόφαση αυτή δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι ενέχει στο σημείο αυτό πρόδηλη πλάνη περί την εκτίμηση.

— Επί του ζητήματος αν οι περιορισμοί του ανταγωνισμού που οφείλονται στη συμφωνία είναι απαραίτητοι

i) Συνοπτική παράθεση της επιχειρηματολογίας των διαδίκων

¹²⁶ Τρίτον, η προσφεύγουσα ισχυρίζεται ότι οι ανωτέρω αναλυθέντες περιορισμοί του ανταγωνισμού δεν είναι απαραίτητοι. Στο σημείο 19 των αιτιολογικών σκέψεων της αποφάσεως της 23ης Δεκεμβρίου 1992 αναγνωρίζεται, πράγμα που αντιφάσκει προς άλλα χωρία της αποφάσεως αυτής, ότι καθεμία από τις δύο ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις είχε τη δυνατότητα να παραγάγει αυτοτελώς ένα όχημα ενιαίου αμαξώματος. Επομένως, η Επιτροπή, ακολουθώντας την προηγούμενη πρακτική της, έπρεπε να απορρίψει την αίτηση εξαιρέσεως που της υποβλήθηκε. Εντούτοις, η Επιτροπή αποφάσισε ότι η τρίτη από τις προϋποθέσεις που απαριθμούνται στο άρθρο 85, παράγραφος 3, της Συνθήκης πληροούται εν προκειμένω, αφενός για λόγους αναγόμενους στην περιφερειακή πολιτική και αφετέρου για λόγους αναγόμενους στην ταχύτητα υλοποιήσεως του σχεδίου και στην αποτελεσματικότητα των προϋποθέσεων της υλοποιήσεως αυτής.

¹²⁷ Κατά την προσφεύγουσα, η εκτίμηση αυτή είναι πλανημένη για έξι διαφορετικούς λόγους. Πρώτον, η απόφαση της 23ης Δεκεμβρίου 1992 κακώς αναφέρεται στο κριτήριο των «εξαιρετικών συνθηκών» ή «εξαιρετικών περιστάσεων», το οποίο δεν απαντά στο δίκαιο του ανταγωνισμού. Δεύτερον, είναι ανεπίτρεπτος ο ισχυρισμός ότι καμία από τις δύο συνεργαζόμενες επιχειρήσεις, αν ληφθεί υπόψη το μέγεθός τους και το γεγονός ότι καμία από τις δύο δεν εκμεταλλεύεται επί του παρόντος πλήρως τις παραγωγικές ικανότητές της, δεν μπορεί να πραγματοποιήσει παραγωγή ίση με τη σχεδιαζόμενη. Τρίτον, το γεγονός και μόνο ότι το σημείο ισορροπίας της επιχειρήσεως επιτυγχάνεται με ετήσια παραγωγή 110 000 οχημάτων δεν αρκεί για να αποδειχθεί ότι οι μετέχοντες στη συμφωνία δεν θα μπορούσαν να αποκομίσουν εύλογο κέρδος, αν ενεργούσαν αυτοτελώς. Τέταρτον, καθεμία από τις συνεργαζόμενες επιχειρήσεις θα μπορούσε να εισδύσει μόνη της και υπό ικανοποιητικές συνθήκες στην αγορά των οχημάτων ενιαίου αμαξώματος, προσαρμόζοντας απλώς τα υπάρχοντα μοντέλα της. Πέμπτον, η θέση της Matra δεν συμπίπτει βέβαια με τη θέση της κοινής επιχειρήσεως, αλλά αποδεικνύει επίσης ότι καθεμία από τις δύο ιδρυτικές επιχειρήσεις θα μπορούσε, σε περίπτωση που οι τεχνολογικές επιλογές ήταν διαφορετικές, να εισδύσει ατομικώς στην αγορά. Τέλος, έκτον, η συμφωνία μπορεί να επηρεάσει τη συμπεριφορά της Nissan και της Mazda από άποψη ανταγωνισμού, αφού οι εταιρίες αυτές έχουν συνάψει με τη Ford συμφωνίες

συνεργασίας. Η Matra θεωρεί τελικά ότι, αν ληφθούν υπόψη οι υπάρχουσες εναλλακτικές λύσεις, η Επιτροπή δεν απέδειξε ότι οι επιλογές των συγκεκριμένων αυτοκινητοβιομηχανιών ήταν απαραίτητες.

- 128 Κατά την Επιτροπή, οι επικρίσεις της προσφεύγουσας στο σημείο αυτό στηρίζονται στην υπόθεση ότι καθένας από τους δύο ανταγωνιστές μπορούσε να εισδύσει ατομικώς στο υπό εξέταση τμήμα της αγοράς. Η Επιτροπή φρονεί ότι, αντίθετα από ό, τι υποστήριζει η προσφεύγουσα, η απόφαση της 23ης Δεκεμβρίου 1992 δεν ενέχει καμία αντίφαση, αφού η εξέταση της δυνατότητας καθενός από τους δύο ανταγωνιστές να προβεί αυτοτελώς στην κατασκευή οχήματος ενιαίου αμαξώματος πραγματοποιείται κατά την εκτίμηση των περιοριστικών του ανταγωνισμού αποτελεσμάτων, σύμφωνα με το άρθρο 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης, ενώ το ζήτημα αν η συμφωνία είναι απαραίτητη εξετάζεται, βάσει του άρθρου 85, παράγραφος 3, της Συνθήκης, σε συνάρτηση με υφιστάμενες και συγκεκριμένες καταστάσεις.
- 129 Επ' αυτού η Επιτροπή φρονεί ότι οι δύο ανταγωνιστές, αν δεν συνεργάζονταν, δεν θα είχαν εισδύσει στην υπό εξέταση αγορά ή θα είχαν εισδύσει υπό συνθήκες που θα εξυπηρετούσαν πολύ λιγότερο το γενικό συμφέρον. Το επιχείρημα της προσφεύγουσας ότι καθεμία από τις δυο αυτοκινητοβιομηχανίες μπορούσε να εισδύσει στην αγορά με προσαρμογή των υπαρχόντων μοντέλων είναι αβάσιμο. Τα πενιχρά αποτελέσματα που είχε στην Ευρώπη το όχημα τύπου Mondeo επιβεβαιώνουν το γεγονός ότι η διεισδυση στην ευρωπαϊκή αγορά δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί με απλή προσαρμογή των μοντέλων που πωλούνται εντός των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής.
- 130 Η Επιτροπή προσθέτει ότι οι επικρίσεις της προσφεύγουσας σχετικά με το σημείο ισορροπίας, όπως προσδιορίστηκε από τους κατασκευαστές και έγινε δεκτό με την απόφαση της 23ης Δεκεμβρίου 1992, δεν επιτρέπεται να έχουν ως αποτέλεσμα να επιβάλει η προσφεύγουσα στους ανταγωνιστές της τις τεχνολογικές επιλογές της. Εφόσον το όριο για να είναι ένα όχημα σαν το VX62 αποδοτικό βρίσκεται στα 110 000 περίπου οχήματα ετησίως και εφόσον οι πωλήσεις καθεμιάς από τις ενδιαφερόμενες αυτοκινητοβιομηχανίες θα κυμαίνονταν, σύμφωνα με μελέτες που πραγματοποιήθηκαν κατ' εντολή τους, μεταξύ 80 000 και 90 000 οχημάτων ετησίως, οι δύο αυτές αυτοκινητοβιομηχανίες θα υφίσταντο ζημία, η οποία θα τις ανάγκαζε να εγκαταλείψουν το σχέδιο παραγωγής οχήματος πολλαπλών χρήσεων.

- 131 Η Πορτογαλική Δημοκρατία θεωρεί ότι στην απόφαση της 23ης Δεκεμβρίου 1992 εκτίθενται λεπτομερώς οι λόγοι για τους οποίους είναι απαραίτητοι οι περιορισμοί του ανταγωνισμού που συνεπάγεται το σχέδιο κοινής επιχειρήσεως. Κατά την παρεμβαίνουσα, η εκ μέρους της προσφεύγουσας αντιμετώπιση της τρίτης από τις τέσσερις προϋποθέσεις που απαριθμούνται στο άρθρο 85, παράγραφος 3, βασίζεται σε μεθοδολογικό σφάλμα. Το ζήτημα δηλαδή που πρέπει να εξεταστεί δεν είναι κατά πόσον καθεμία από τις δύο ιδρυτικές επιχειρήσεις είχε την ικανότητα να εισδύσει εν γένει στην αγορά των οχημάτων ενιαίου αμαξώματος. Το ερώτημα, στο οποίο απαντά εν τινι μέτρω το σημείο 29 της αποφάσεως της 23ης Δεκεμβρίου 1992, είναι κατά πόσον οι ιδρυτικές επιχειρήσεις ήσαν σε θέση να εισδύσουν ατομικώς στην αγορά των οχημάτων πολλαπλών χρήσεων. Το ερώτημα αυτό πρέπει να τεθεί σε σχέση με το συγκεκριμένο σχέδιο της επίμαχης κοινής επιχειρήσεως.
- 132 Η Ford εκθέτει ότι η απόφαση πραγματοποιήσεως επενδύσεων στην αγορά των οχημάτων πολλαπλών χρήσεων ελήφθη βάσει μελέτης της αγοράς, από την οποία προέκυψε ότι υπάρχει σημαντική ζήτηση για αυτόν τον τύπο οχήματος. Κατόπιν αυτού η Ford μελέτησε τις διάφορες εναλλακτικές λύσεις για την είσοδό της στην αγορά, οπότε αναγκάστηκε να εξετάσει τις συνθήκες παραγωγής ενός οχήματος πολλαπλών χρήσεων σε νέο εργοστάσιο, αφού αυτή η λύση κρίθηκε ως η μόνη βιώσιμη. Συναφώς η Ford αντιμετώπισε καταρχάς το ενδεχόμενο να παραγάγει ένα μοντέλο παρόμοιο με το Renault-Espace. Αποδείχθηκε ότι, για τεχνικούς λόγους και για λόγους κόστους, η επιλογή αυτή δεν ήταν η ενδεδειγμένη. Κατόπιν αυτού η Ford επέλεξε διαφορετική λύση, δηλαδή την παραγωγή ενός οχήματος από χάλυβα, ευρωπαϊκού σχεδιασμού, σε ένα ορθολογικά οργανωμένο εργοστάσιο. Οι προοπτικές όμως για την παραγωγή τέτοιου οχήματος από εργοστάσιο προοριζόμενο ειδικά για την παραγωγή αυτή υπολογίζονταν, κατά την παρεμβαίνουσα, σε 80 έως 90 000 περίπου οχήματα ετησίως, ενώ, για να είναι αποδοτικό το σχέδιο, το όριο θα μπορούσε να προσδιοριστεί σε 200 000 οχήματα ετησίως. Κατά συνέπεια, η μόνη λύση που απέμεινε στη Ford ήταν να συνδυάσει την παραγωγική ικανότητά της με την ικανότητα άλλου κατασκευαστή.
- 133 Τέλος, η Ford, η οποία, με την παραγωγή του οχήματος Mondeo, αξιοποίησε την αντίληψη περί «παγκόσμιου οχήματος», υποστηρίζει ότι η αντίληψη αυτή δεν είναι η ενδεδειγμένη για ένα όχημα ενιαίου αμαξώματος που προορίζεται για μαζική παραγωγή στην Ευρώπη.

- 134 Η VW φρονεί ότι η εκτίμηση της Επιτροπής σχετικά με το ζήτημα αν η συμφωνία ανταποκρίνεται προς την τρίτη από τις προϋποθέσεις που τίθενται με το άρθρο 85, παράγραφος 3, της Συνθήκης δεν στηρίζεται σε πρόδηλη πλάνη.

ii) Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

- 135 Το Πρωτοδικείο υπενθυμίζει ότι, σύμφωνα με την τρίτη από τις τέσσερις προϋποθέσεις που τίθενται με το άρθρο 85, παράγραφος 3, της Συνθήκης, μπορούν να τύχουν εξαιρέσεως οι συμφωνίες που δεν επιβάλλουν «στις ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις περιορισμούς (του ανταγωνισμού) μη απαραίτητους για την επίτευξη των στόχων» της βελτίωσης της παραγωγής ή της διανομής των προϊόντων και της προωθήσεως της τεχνικής ή οικονομικής προόδου και εξασφαλίζουν συγχρόνως στους καταναλωτές δίκαιο τμήμα από το όφελος που προκύπτει. Κατά συνέπεια, με την απόφαση της 23ης Δεκεμβρίου 1992 πρέπει να αποδεικνύεται ότι οι στρεβλώσεις του ανταγωνισμού τους οποίους συνεπάγεται το σχέδιο δεν είναι δυσανάλογες προς τη συμβολή του στην οικονομική ή τεχνική πρόοδο. Σύμφωνα με τη διατύπωση της αποφάσεως του Δικαστηρίου της 13ης Ιουλίου 1966 στις υποθέσεις 56/64 και 58/64, Consten και Grundig κατά Επιτροπής (Συλλογή τόμος 1965-1968, σ. 363), «η βελτίωση αυτή (της παραγωγής ή της διανομής) πρέπει να παρουσιάζει ιδίως αισθητά αντικειμενικά πλεονεκτήματα που να μπορούν να αντισταθμίζουν τα μειονεκτήματα που αυτή συνεπάγεται για τον ανταγωνισμό». Συνεπώς στο Πρωτοδικείο εναπόκειται να εξακριβώσει αν, όπως υποστηρίζουν οι ιδρυτικές επιχειρήσεις, οι στρεβλώσεις του ανταγωνισμού που συνεπάγεται το υπό εξέταση σχέδιο είναι απαραίτητες για την επίτευξη του σκοπού της πραγματώσεως της οικονομικής και τεχνικής προόδου.
- 136 Εν προκειμένω το Πρωτοδικείο τονίζει ότι το ζήτημα αυτό αναλύεται στα σημεία 28 έως 36 της αποφάσεως της 23ης Δεκεμβρίου 1992. Στις αιτιολογικές αυτές σκέψεις η Επιτροπή εκθέτει διαδοχικά τα εξής:

— Η κοινή επιχείρηση μπορεί να θεωρηθεί απαραίτητη, αν ληφθούν υπόψη οι εξαιρετικές περιστάσεις της παρούσας περιπτώσεως και οι όροι τους οποίους η Επιτροπή θεωρεί αναγκαίους για τη χορήγηση της εξαιρέσεως ή απαλλαγής (σημείο 28).

- Οι ιδρυτικές επιχειρήσεις, ενεργώντας καθεμία ανεξάρτητα, δεν θα μπορούσαν να παραγάγουν το προϊόν υπό τις ίδιες συνθήκες (σημεία 29 και 31) — η αξιολόγηση αυτή δεν επηρεάζεται από το γεγονός ότι ορισμένοι άλλοι κατασκευαστές, που δεν βρίσκονταν σε συγκρίσιμες καταστάσεις, κατόρθωσαν να διεισδύσουν ατομικώς στην αγορά (σημείο 33) — ενώ αντίθετα η κοινή επιχείρηση είναι αποδοτική (σημείο 30).

- Δεν είναι δυνατή η διείσδυση στην αγορά με απλή προσαρμογή των ήδη υπάρχοντων μοντέλων προς τις ανάγκες της ευρωπαϊκής αγοράς, πράγμα που σημαίνει ότι έπρεπε να σχεδιαστεί όχημα νέου τύπου (σημείο 32).

- Οι περιορισμοί του ανταγωνισμού μεταξύ των δύο ιδρυτικών επιχειρήσεων δεν υπερβαίνουν το αναγκαίο μέτρο (σημείο 34).

- Οι συμφωνίες συνεργασίας μεταξύ Ford και Nissan αφενός και Ford και Mazda αφετέρου δεν αποκλείουν τον ανταγωνισμό εντός του οικείου τομέα (σημείο 35).

- Το σχέδιο αποτελεί τη σημαντικότερη αλλοδαπή επένδυση που έχει πραγματοποιηθεί στην Πορτογαλία και συνεπώς συμβάλλει στην αρμονική ανάπτυξη της Κοινότητας και στη μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων, ενώ ταυτόχρονα διευκρινίζεται ότι «τούτο δεν αρκούσε προκειμένου να καταστεί δυνατή η εφαρμογή απαλλαγής παρά μόνο εφόσον πληρούντο οι όροι του άρθρου 85, παράγραφος 3, αποτελεί όμως στοιχείο το οποίο η Επιτροπή έχει λάβει υπόψη» (σημείο 36).

137 Η επιχειρηματολογία που ανέπτυξε η Matra κατά της αναλύσεως αυτής συνίσταται κυρίως στον ισχυρισμό ότι, ενόψει των υφισταμένων εναλλακτικών λύσεων, η Επιτροπή δεν απέδειξε ότι οι επιλογές των ιδρυτικών επιχειρήσεων ήταν απαραίτητες και συνεπώς οι περιορισμοί του ανταγωνισμού που συνεπάγονταν οι επιλογές αυτές δεν ήταν δικαιολογημένοι, εκτός αν εφαρμοζόταν η

θεωρία των «εξαιρετικών συνθηκών ή περιστάσεων», η οποία δεν προβλέπεται από το άρθρο 85, παράγραφος 3, της Συνθήκης.

138 Το Πρωτοδικείο εκτιμά ότι, όπως υποστηρίζει η Επιτροπή, το βασικό ζήτημα στο οποίο πρέπει να δοθεί απάντηση, προκειμένου να εκτιμηθεί η νομιμότητα της αποφάσεως της 23ης Φεβρουαρίου 1992 από την άποψη της τρίτης από τις τέσσερις προϋποθέσεις που παρατίθενται στο άρθρο 85, παράγραφος 3, της Συνθήκης, είναι το ζήτημα αν η κοινή επιχείρηση είναι απόλυτα απαραίτητη για να εισδύσουν οι ιδρυτικές επιχειρήσεις στην οικεία αγορά. Σε περίπτωση δηλαδή καταφατικής απαντήσεως στο ερώτημα αυτό, θα θεωρηθεί αυτοδικαίως ως αποδεδειγμένο ότι οι περιορισμοί του ανταγωνισμού τους οποίους συνεπάγεται η συμφωνία αυτή είναι απαραίτητοι για την επίτευξη των σκοπών στους οποίους αποβλέπουν οι δύο ανωτέρω εξετασθείσες προϋποθέσεις, ιδίως δε η πρώτη από αυτές. Πράγματι, αυτό συμβαίνει εν προκειμένω, αφού η Επιτροπή υποστηρίζει, χωρίς να της αντιταχθεί κανένα σοβαρό επιχείρημα από την προσφεύγουσα, ο συλλογισμός της οποίας στηρίζεται σε μη συγκρίσιμες καταστάσεις, ότι, αν και καθεμία από τις δύο ιδρυτικές επιχειρήσεις είχε πράγματι την τεχνική και οικονομική δυνατότητα να εισδύσει μόνη της στην αγορά, η διεύθυνση αυτή θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί μόνο επί ζημιά, ενόψει του ιδιαίτερα υψηλού «σημείου εκκινήσεως» της επιχείρησεως και των διαθέσιμων στοιχείων σχετικά με τις προβλεπόμενες πωλήσεις και τα προβλεπόμενα τμήματα αγοράς που θα ήλεγχαν.

139 Όσον αφορά το επιχείρημα που αφορά τις «εξαιρετικές συνθήκες» ή «εξαιρετικές περιστάσεις», στις οποίες η Επιτροπή αναφέρεται κυρίως στα σημεία 23 και 28 αντίστοιχα, καθώς και στο σημείο 36, με το οποίο περατώνεται η εκ μέρους της αποφάσεως εξέταση της ανωτέρω προϋποθέσεως και με το οποίο εξετάζονται οι επιπτώσεις του σχεδίου επί των δημοσίων μέσων υποδομής και επί της απασχολήσεως, καθώς και οι επιπτώσεις του επί της ευρωπαϊκής ολοκληρώσεως, το Πρωτοδικείο τονίζει ότι το τελευταίο αναφερθέν σημείο καταλήγει στην ακόλουθη φράση: «Τούτο δεν αρκούσε προκειμένου να καταστεί δυνατή η εφαρμογή απαλλαγής παρά μόνο εφόσον πληρούντο οι όροι του άρθρου 85, παράγραφος 3, αποτελεί όμως στοιχείο το οποίο η Επιτροπή έχει λάβει υπόψη.» Το Πρωτοδικείο εκτιμά ότι από την τελευταία αυτή φράση προκύπτει σαφώς ότι οι «εξαιρετικές συνθήκες ή περιστάσεις», στις οποίες αναφέρεται η απόφαση, ελήφθησαν υπόψη από την Επιτροπή ως εκ περισσού. Με άλλα λόγια, έχει αποδειχθεί επαρκώς ότι, ακόμα και αν δεν υπήρχε η αναφορά στις περιστάσεις αυτές, το διατακτικό της αποφάσεως που θα λαμβανόταν από τη διοικητική αρχή θα συνέπιπτε με το διατακτικό της προσβαλλομένης αποφάσεως της 23ης Φεβρουαρίου 1992. Κατά συνέπεια, το αντίθετο επιχείρημα της προσφεύγουσας, δηλαδή ότι η ατομική απόφαση περί εξαιρέσεως του υπό

εξέταση σχεδίου δεν εκδόθηκε παρά μόνο ενόψει του όλου πλαισίου των «εξαιρετικών συνθηκών ή περιστάσεων» στο οποίο εντάσσεται το σχέδιο αυτό, πρέπει να απορριφθεί.

- 140 Κατά συνέπεια, η προσφεύγουσα δεν αποδεικνύει ότι η εκτίμηση της Επιτροπής ότι οι περιορισμοί του ανταγωνισμού τους οποίους συνεπάγεται το σχέδιο κοινής επιχειρήσεως που της κοινοποιήθηκε είναι απαραίτητοι στηρίζεται σε πρόδηλη πλάνη.

— Επί του ζητήματος αν η εφαρμογή της συμφωνίας μπορεί να καταργήσει τον ανταγωνισμό εντός σημαντικού τμήματος της αγοράς των οικείων προϊόντων

i) Συνοπτική παράθεση της επιχειρηματολογίας των διαδίκων

- 141 Τέταρτον, η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι η συμφωνία, η οποία καταργεί σε μεγάλο βαθμό τον ανταγωνισμό μεταξύ των αυτοκινητοβιομηχανιών που την έχουν συνάψει, δίνει τη δυνατότητα εξαλείψεως του ανταγωνισμού εντός σημαντικού τμήματος της αγοράς των οικείων προϊόντων. Η παραγωγή του εργοστασίου του Setúbal υπολογίζεται ότι το 1995 θα αντιπροσωπεύει μεταξύ 54 και 86 % του υπό εξέταση τμήματος αγοράς, ενώ στην προαναφερθείσα ανακοίνωση της Επιτροπής, για την αντιμετώπιση των κοινών επιχειρήσεων με χαρακτήρα συνεργασίας δυνάμει των διατάξεων του άρθρου 85 της Συνθήκης ΕΟΚ, αναφέρεται ότι τα μερίδια αγοράς των επιχειρήσεων που δημιουργούν κοινή επιχείρηση πρέπει να παραμένουν κάτω από ορισμένο όριο, το οποίο «καθορίζεται σε 20 %, εάν η κοινή επιχείρηση δεν έχει παρά την παραγωγή, και σε 10 % εάν έχει επίσης αναλάβει τη διανομή των προϊόντων». Το γεγονός αυτό δημιουργεί πλεονάζουσα ικανότητα παραγωγής και έχει ήδη ωθήσει ορισμένους ανταγωνιστές να εγκαταλείψουν τα σχέδιά τους σχετικά με τον οικείο τομέα. Επιπλέον, η κατάσταση αυτή θα έχει ως αποτέλεσμα την εκ μέρους της Ford και της VW απόκτηση συλλογικής δεσπόζουσας θέσης, η οποία θα τους δώσει τη δυνατότητα να διαθέτουν ένα αποτελεσματικό όπλο για την παρακώλυση της διεισδύσεως των ανταγωνιστών στην οικεία αγορά και για την κατάργηση κάθε ανταγωνισμού εντός της αγοράς αυτής, πράγμα που σημαίνει ότι είναι αμφίβολο κατά πόσον θα εισέλθουν στην αγορά νέες επιχειρήσεις. Η ύπαρξη τεραστίων πλεοναζουσών ικανοτήτων παραγωγής αποτελεί βασικό στοιχείο για την εκτίμηση του κινδύνου καταργήσεως του ανταγωνισμού, οπότε η ρητή ομολογία εκ μέρους της Επιτροπής ότι το γεγονός αυτό δεν ελήφθη υπόψη αρκεί για να ακυρωθεί η απόφαση της 23ης Δεκεμβρίου 1992.

- 142 Κατά την προσφεύγουσα, η απόφαση της 23ης Δεκεμβρίου 1992 δεν παρέχει καμία ένδειξη ότι, όπως αναφέρεται στο σημείο 38, το σχέδιο θα έχει ως αποτέλεσμα «μεγαλύτερες μεμονωμένες πωλήσεις», πράγμα που θα οδηγήσει σε «αύξηση των κερδών». Επιπλέον το χωρίο αυτό είναι, εν μέρει τουλάχιστον, αντιφατικό προς την περιγραφή της συμφωνίας στα σημεία 5 και 8 της αποφάσεως. Τέλος, οι όροι και οι υποχρεώσεις που επιβάλλονται στις ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις δεν μπορούν να μετριάσουν τα αποτελέσματα των περιορισμών του ανταγωνισμού τους οποίους συνεπάγεται η συμφωνία.
- 143 Επί του σημείου αυτού η Επιτροπή παραπέμπει κυρίως στα σημεία 37 και 38 των αιτιολογικών σκέψεων της αποφάσεως, στα οποία θεωρεί ότι εξέθεσε ότι, αντίθετα από ό, τι ισχυρίζεται η προσφεύγουσα, η κοινή επιχείρηση δεν θα έχει καμία από τις αρνητικές συνέπειες που προδικάζει η προσφεύγουσα και δεν θα καταργήσει τον ανταγωνισμό εντός σημαντικού τμήματος της αγοράς των οικείων προϊόντων. Η Επιτροπή προσθέτει ότι το ζήτημα αυτό πρέπει να εξεταστεί όχι βάσει των ικανοτήτων παραγωγής των αυτοκινητοβιομηχανιών, αλλά σε σχέση με τα μερίδια αγοράς που ελέγχουν. Επιπλέον, η επιχειρηματολογία της προσφεύγουσας αγνοεί την προαναφερθείσα απόφαση του Δικαστηρίου Matra κατά Επιτροπής, με την οποία το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι η Επιτροπή, αποφασίζοντας ότι η κοινή επιχείρηση δεν είχε ως αποτέλεσμα τη δημιουργία πλεοναζουσών ικανοτήτων παραγωγής, δεν υπέπεσε σε καμία πρόδηλη πλάνη περί την εκτίμηση. Εν πάση περιπτώσει, ακόμη και αν υποθεθεί ότι έχει αποδειχθεί η ύπαρξη πλεοναζουσών ικανοτήτων παραγωγής, η ύπαρξη αυτή δεν θα είχε κατ' ανάγκη τα αρνητικά αποτελέσματα που υποστηρίζει η προσφεύγουσα ότι θα είχε.
- 144 Κατά την Επιτροπή, ο ανταγωνισμός εντός του τομέα των οχημάτων ενιαίου αμαξώματος θα βελτιωθεί μακροπρόθεσμα και θα είναι πολύ περισσότερο ισορροπημένος από ό, τι σήμερα, καθόσον στην προσφορά του προϊόντος δεσπόζει σήμερα η Matra. Σύμφωνα με τα υπάρχοντα στοιχεία, τα οποία δεν αμφισβητεί η Matra, το μερίδιο αγοράς της Matra υπολείπεται ελάχιστα του 50 %. Το 1995, όταν θα αρχίσει να παράγεται το VX62, το μερίδιο αγοράς της Matra θα μειωθεί στο 21 % της αγοράς. Η Επιτροπή δεν μπορεί να αντιληφθεί πώς η διάρθρωση αυτή της προσφοράς θα μπορούσε να οδηγήσει σε κατάργηση του ανταγωνισμού εντός σημαντικού τμήματος της αγοράς των οικείων προϊόντων.

- 145 Η Επιτροπή εκτιμά τελικά ότι κατά την έκδοση της αποφάσεως της 23ης Δεκεμβρίου 1992 δεν υπερέβη προδήλως τα όρια της διακριτικής εξουσίας της και ότι τα οφέλη από την κοινή επιχείρηση είναι περισσότερα από τις αρνητικές επιπτώσεις που θα έχουν οι περιορισμοί του ανταγωνισμού.
- 146 Η Πορτογαλική Δημοκρατία εκτιμά ότι η κατάσταση της αγοράς των οχημάτων ενιαίου αμαξώματος εξετάστηκε ενδελεχώς στην υπόθεση Matra κατά Επιτροπής. Από την εξέταση αυτή προκύπτει ότι στην αγορά δεσπόζει σήμερα η προσφεύγουσα και ότι συνεπώς η αύξηση της προσφοράς θα συμβάλει στην εξισορρόπηση της αγοράς. Κατά συνέπεια, το επίμαχο σχέδιο θα έχει ως αποτέλεσμα όχι τη μείωση του ανταγωνισμού, όπως υποστηρίζει η προσφεύγουσα, αλλ' αντίθετα την επίτασή του. Κατά την Πορτογαλική Δημοκρατία, από τις εκτιμήσεις που διέθετε η Επιτροπή προκύπτει ότι το 1996 το μερίδιο αγοράς που θα ελέγχουν σωρευτικά οι ιδρυτικές επιχειρήσεις θα ανέρχεται στο 35 % και επομένως οι επιχειρήσεις αυτές δεν θα δεσποζουν στην αγορά.
- 147 Ο συνολικός οικονομικός απολογισμός της συμφωνίας αποβαίνει συνεπώς, κατά την Πορτογαλική Δημοκρατία, υπέρ του θεσπισθέντος μέτρου εξαιρέσεως και η εκτίμηση της Επιτροπής δεν στηρίζεται σε προδήλως πεπλανημένη εκτίμηση των οικονομικών συνθηκών, υπό τις οποίες διεξάγεται ο ανταγωνισμός στη σχετική αγορά (απόφαση του Δικαστηρίου της 25ης Οκτωβρίου 1977, 26/76, Μετρο κατά Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1977, σ. 567, σκέψη 50).
- 148 Η Ford υποστηρίζει ότι το επιχείρημα της Matra ότι το σχέδιο κοινής επιχείρησης καταλήγει στην κατάργηση του ανταγωνισμού εντός σημαντικού τμήματος της αγοράς των οικείων προϊόντων είναι αβάσιμο. Το επιχείρημα αυτό στηρίζεται σε εσφαλμένη σύγκριση μεταξύ της ικανότητας παραγωγής της κοινής επιχείρησης το 1996, δηλαδή της ικανότητας παραγωγής 190 000 οχημάτων, και των σημερινών ικανοτήτων παραγωγής. Στην πράξη οι ικανότητες παραγωγής οχημάτων πολλαπλών χρήσεων στην Ευρώπη θα είναι της τάξεως των 510 000 οχημάτων το 1996, από τα οποία τα 190 000, δηλαδή το 35 %, θα παράγονται από την κοινή επιχείρηση της Ford και της VW, πράγμα που σημαίνει ότι το τμήμα αγοράς που θα ελέγχουν από κοινού οι ιδρυτικές επιχειρήσεις θα κυμαίνεται μεταξύ 20 και 25 %, χωρίς μάλιστα να ληφθεί υπόψη το γεγονός ότι η Ford και η VW θα τελούν σε αμοιβαίο ανταγωνισμό κατά το στάδιο της διανομής του προϊόντος. Τέλος, όπως εξάλλου έκρινε το Δικαστήριο

με την προαναφερθείσα απόφαση Matra κατά Επιτροπής, η χορήγηση των δημοσίων ενισχύσεων δεν παρέχει στη Ford και τη VW κανένα πλεονέκτημα από άποψη ανταγωνισμού.

- 149 Η VW επιβεβαιώνει την ορθότητα των λεγομένων της Επιτροπής και των άλλων παρεμβαινουσών.

ii) Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

- 150 Το Πρωτοδικείο υπενθυμίζει καταρχάς ότι η τελευταία από τις τέσσερις προϋποθέσεις που τίθενται με το άρθρο 85, παράγραφος 3, της Συνθήκης προβλέπει ότι επιτρέπεται η έκδοση ατομικής απόφασης περί εξαιρέσεως για τις συμφωνίες που δεν έχουν ως αποτέλεσμα να «παρέχουν στις επιχειρήσεις τη δυνατότητα καταργήσεως του ανταγωνισμού επί σημαντικού τμήματος των σχετικών προϊόντων».
- 151 Εν προκειμένω το ζήτημα αυτό εξετάζεται στα σημεία 37 και 38 της αποφάσεως της 23ης Δεκεμβρίου 1992. Κατά το σημείο 37, η συνεργασία μεταξύ Ford και VW όχι μόνο δεν θα καταργήσει τον ανταγωνισμό στο τμήμα της αγοράς «οχήματα ενιαίου αμαξώματος», αλλά αντίθετα θα τον προωθήσει, ενόψει της κυρίαρχης θέσεως που κατέχει το όχημα Espace. Στο σημείο 38 της αποφάσεως αναφέρεται ότι η διαφοροποίηση των προϊόντων που θα προτείνει καθεμία από τις δύο ιδρυτικές επιχειρήσεις θα έχει, στο στάδιο της διανομής των προϊόντων, θετικά αποτελέσματα επί του ανταγωνισμού μεταξύ των αυτοκινητοβιομηχανιών στην Ευρώπη.
- 152 Κατά των δύο αυτών αιτιολογικών σκέψεων της αποφάσεως η προσφεύγουσα υποστηρίζει, πρώτον, ότι το εργοστάσιο του Setúbal θα δημιουργήσει πλεονάζουσες ικανότητες παραγωγής στην οικεία αγορά. Επ' αυτού το Πρωτοδικείο τονίζει πάντως ότι η προσφεύγουσα δεν αποδεικνύει ότι η απόφαση, και συγκεκριμένα τα σημεία της 6 και 14, καθώς και οι σχετικοί ισχυρισμοί της Ford, είναι στο σημείο αυτό ανακριβείς. Εξάλλου, με την προαναφερθείσα απόφαση Matra κατά Επιτροπής, το Δικαστήριο δέχθηκε τα εξής: «Όσον αφορά

την εκτίμηση του κινδύνου δημιουργίας πλεοναζουσών ικανοτήτων παραγωγής, πρέπει (...) να γίνει δεκτό ότι η Επιτροπή προέβη σε λεπτολόγο και διεξοδική εξέταση του ζητήματος αυτού, προτού καταλήξει στο συμπέρασμα ότι δεν υφίσταται τέτοιος κίνδυνος (...). Υπό τις συνθήκες αυτές, τα επιχειρήματα της Matra (...) δεν είναι ικανά να αποδείξουν ότι η Επιτροπή στήριξε την απόφασή της επί προδήλως εσφαλμένης εκτιμήσεως των οικονομικών δεδομένων» (σκέψεις 26 και 28). Το επιχείρημα της προσφεύγουσας πρέπει συνεπώς να απορριφθεί, χωρίς να χρειάζεται το Πρωτοδικείο να εξετάσει αν, όπως υποστηρίζει η προσφεύγουσα, η οποία στηρίζεται κυρίως σε μια έκθεση εμπειρογνομοσύνης του καθηγητή Encasoua, η ύπαρξη πλεοναζουσών ικανοτήτων παραγωγής θα έχει κατ' ανάγκη ως αποτέλεσμα την εξάλειψη του ανταγωνισμού.

- 153 Η προσφεύγουσα υποστηρίζει, δεύτερον, ότι η ύπαρξη πλεοναζουσών ικανοτήτων παραγωγής θα δώσει μακροπρόθεσμα στις ιδρυτικές επιχειρήσεις τη δυνατότητα να αποκτήσουν συλλογικά δεσπόζουσα θέση. Επ' αυτού το Πρωτοδικείο εκτιμά πάντως ότι, όπως τονίζει η Επιτροπή, η απόκτηση ή η ενίσχυση ατομικής ή συλλογικής δεσπόζουσας θέσης δεν απαγορεύεται καθαυτή από τα άρθρα 85 και 86 της Συνθήκης. Το τελευταίο αυτό άρθρο περιορίζεται στην απαγόρευση της καταχρηστικής εκμεταλλεύσεως, εκ μέρους μιας ή πλειόνων επιχειρήσεων, της δεσπόζουσας θέσης τους. Επομένως, ο προβαλλόμενος κίνδυνος και μόνο ότι οι ιδρυτικές επιχειρήσεις μπορούν μακροπρόθεσμα να αποκτήσουν συλλογικά δεσπόζουσα θέση δεν μπορεί, εν πάση περιπτώσει, να δικαιολογήσει κατά νόμο την άρνηση εξαιρέσεως, εφόσον η προσφεύγουσα δεν αποδεικνύει ότι είναι πιθανή η επέλευση του κινδύνου αυτού κατά την περίοδο της ισχύος της αποφάσεως της Επιτροπής.

- 154 Κατά συνέπεια, το Πρωτοδικείο εκτιμά ότι, όπως δέχθηκε ήδη με τη σκέψη 124 ανωτέρω, το επιχείρημα που στηρίζεται στον κίνδυνο αποκτήσεως και καταχρηστικής εκμεταλλεύσεως συλλογικής δεσπόζουσας θέσης πρέπει οπωσδήποτε να απορριφθεί, χωρίς να χρειάζεται να επιλύσει το ζήτημα αν, όπως υποστηρίζει εμμέσως πλην σαφώς η προσφεύγουσα, η Επιτροπή όφειλε να απορρίψει την αίτηση ατομικής εξαιρέσεως που της είχε υποβληθεί, επειδή ήταν επαρκώς βέβαιο ότι συνέτρεχε παράβαση του άρθρου 86 της Συνθήκης.

- 155 Η προσφεύγουσα αμφισβητεί, τρίτον, τα θετικά αποτελέσματα που θα έχει επί του ανταγωνισμού μεταξύ των ιδρυτικών επιχειρήσεων, κατά το στάδιο της

διανομής των προϊόντων, η διαφοροποίηση των προϊόντων. Επ' αυτού το Πρωτοδικείο παρατηρεί καταρχάς ότι ο ισχυρισμός της προσφεύγουσας ότι το σημείο 38 της αποφάσεως της 23ης Δεκεμβρίου 1992 αντιφάσκει, εν μέρει τουλάχιστον, με την ανάλυση της συμφωνίας μεταξύ των ιδρυτικών επιχειρήσεων, η οποία περιέχεται στα σημεία 5 και 8 της αποφάσεως αυτής, ουδόλως αποδεικνύεται, αφού μάλιστα στο σημείο 8 αναφέρονται ρητά τα εξής: «Οι εταίροι είναι απόλυτα ελεύθεροι ως προς τη διανομή των οχημάτων. Η διανομή των αντίστοιχων [οχημάτων πολλαπλών χρήσεων] του κάθε κατασκευαστή πραγματοποιείται ανεξάρτητα μέσω των δικών του δικτύων και με τα δικά του εμπορικά σήματα». Εφόσον η επίμαχη συμφωνία περιορίζεται στην παραγωγή των οχημάτων και δεν υπάρχει καμία συμφωνία μεταξύ των ιδρυτικών επιχειρήσεων σχετικά με την εμπορία των οχημάτων που η κοινή επιχείρηση θα παράγει και θα πωλεί στις ιδρυτικές επιχειρήσεις, η προσφεύγουσα δεν αποδεικνύει, αντίθετα από ό, τι ισχυρίζεται, ούτε ότι η συμφωνία συνεργασίας θα έχει ως αποτέλεσμα τον ουσιώδη περιορισμό του ανταγωνισμού μεταξύ των ιδρυτικών επιχειρήσεων κατά το στάδιο της διανομής των προϊόντων ούτε, εν πάση περιπτώσει, ότι οι όροι και οι υποχρεώσεις που επιβλήθηκαν με την απόφαση της 23ης Δεκεμβρίου 1992 στις ιδρυτικές επιχειρήσεις δεν αποτελούν τα ενδεδειγμένα μέτρα.

156 Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι η προσφεύγουσα δεν αποδεικνύει ότι η εκτίμηση της Επιτροπής ότι το σχέδιο πληροί την τελευταία από τις τέσσερις προϋποθέσεις που απαριθμούνται στο άρθρο 85, παράγραφος 3, της Συνθήκης ενέχει πρόδηλη πλάνη.

157 Κατά συνέπεια, το Πρωτοδικείο εκτιμά ότι πρέπει να απορριφθεί το επιχείρημα ότι η εκ μέρους της Επιτροπής εκτίμηση των πραγματικών περιστατικών σε σχέση με καθεμία από τις τέσσερις προϋποθέσεις που απαριθμούνται στο άρθρο 85, παράγραφος 3, της Συνθήκης στηρίζεται σε πρόδηλη πλάνη.

158 Κατά συνέπεια, ο πρώτος λόγος ακυρώσεως που προβάλλει η προσφεύγουσα σχετικά με την εσωτερική νομιμότητα της προσβαλλομένης αποφάσεως πρέπει να απορριφθεί.

Επί του δευτέρου λόγου ακυρώσεως που αφορά την εσωτερική νομιμότητα, ο οποίος στηρίζεται στην ύπαρξη νομικής πλάνης και παραβάσεως του άρθρου 85

Συνοπτική παράθεση της επιχειρηματολογίας των διαδίκων

- 159 Η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι η άρνηση της Επιτροπής να λάβει υπόψη τις στρεβλώσεις του ανταγωνισμού που συνεπάγεται η ύπαρξη μαζικών επιδοτήσεων συνιστά νομική πλάνη, η οποία οδήγησε την Επιτροπή σε εσφαλμένη ερμηνεία του άρθρου 85 της Συνθήκης. Η εν λόγω πλάνη προκύπτει από τα σημεία 23 και 26 των αιτιολογικών σκέψεων της αποφάσεως της Επιτροπής, στα οποία, προκειμένου να αιτιολογηθεί η απόφαση αυτή, γίνεται αναφορά σε «εξαιρετικές συνθήκες» και «εξαιρετικές περιστάσεις» αντίστοιχα. Η καινοφανής θεωρία των «εξαιρετικών συνθηκών ή περιστάσεων» δίνει τη δυνατότητα, αν όχι να αγνοηθούν όλα τα κριτήρια που θέτει το άρθρο 85, παράγραφος 3, της Συνθήκης, να αγνοηθεί τουλάχιστον το κριτήριο να είναι απαραίτητοι οι περιορισμοί του ανταγωνισμού τους οποίους συνεπάγεται το σχέδιο για το οποίο χορηγείται το μέτρο εξαιρέσεως.
- 160 Η Επιτροπή δεν διατύπωσε παρατηρήσεις ειδικώς επί του σημείου αυτού. Η Επιτροπή φρονεί ότι κατά την εξέταση του προηγούμενου λόγου ακυρώσεως απάντησε επαρκώς στους ισχυρισμούς της προσφεύγουσας σχετικά με το αν έλαβε υπόψη, κατά την εκτίμηση της κοινής επιχειρήσεως από άποψη άρθρου 85, παράγραφος 3, της Συνθήκης, λόγους αναγόμενους στην περιφερειακή πολιτική και υπενθυμίζει ότι έχει πλήρως αποδειχθεί ότι οι χορηγηθείσες δημόσιες ενισχύσεις δεν αλλοιώνουν τον ανταγωνισμό εντός της επίμαχης αγοράς, καθόσον το μόνο τους αποτέλεσμα είναι να αντισταθμιστούν τα μειονεκτήματα που προκύπτουν από την εγκατάσταση της AutoEuropa στον συγκεκριμένο τόπο, δεδομένου ότι δίδουν στην επιχείρηση αυτή τη δυνατότητα να αντιμετωπίσει υπό συνθήκες ισότητας τις άλλες αυτοκινητοβιομηχανίες, των οποίων ο τόπος εγκαταστάσεως είναι πλεονεκτικότερος.
- 161 Η Ford φρονεί ότι ο παρών λόγος ακυρώσεως δεν είναι βάσιμος, αν ληφθεί κυρίως υπόψη η προαναφερθείσα απόφαση Matra κατά Επιτροπής, από την οποία προκύπτει ότι η χορήγηση των δημοσίων ενισχύσεων δεν παρέσχε στις ιδρυτικές επιχειρήσεις κανένα πλεονέκτημα από άποψη ανταγωνισμού. Κατά συνέπεια, καλώς δεν ελήφθησαν υπόψη, κατά την εξέταση της αιτήσεως εξαιρέσεως, οι δημόσιες ενισχύσεις που χορηγήθηκαν για το υπό εξέταση σχέδιο.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

162 Το Πρωτοδικείο υπενθυμίζει ότι, όπως εξάλλου τόνισε η Ford με το υπόμνημα παρεμβάσεως, το Δικαστήριο δέχθηκε, με την προαναφερθείσα απόφαση Matra κατά Επιτροπής, τα εξής: «Η Επιτροπή προέβη επίσης σε εξέταση και εκτίμηση των διαφόρων παραγόντων που αποτελούν τα μειονεκτήματα που συνεπάγεται μια επένδυση στην περιφέρεια του Setúbal. Η Επιτροπή αναφέρθηκε, μεταξύ άλλων, στο ότι το Setúbal είναι γεωγραφικά απομακρυσμένο από τις κύριες αγορές, καθώς και στη σχετική οικονομική καθυστέρηση της περιφέρειας αυτής, δηλαδή σε παράγοντες που συντελούν στην αύξηση του κόστους της μεταφοράς, της αποθηκείσεως, του ξένου προς την επιχείρηση προσωπικού και της υποδομής, και διαπίστωσε ότι το εν λόγω μειονέκτημα εν μέρει μόνο αντισταθμίζεται από το χαμηλότερο κόστος του εργατικού δυναμικού και της κατασκευής. Πρέπει να προστεθεί ότι το ύψος της χορηγηθείσας ενισχύσεως υπολείπεται σαφώς των ποσοστών που επιτρέπονται στο πλαίσιο του εγκεκριμένου από την Επιτροπή SIBR» (σκέψη 27). Κατόπιν των διαπιστώσεων αυτών, το Δικαστήριο απέρριψε την προσφυγή της Matra και επιβεβαίωσε συνεπώς την ορθότητα της εκτιμήσεως της Επιτροπής ότι οι επόμενες ενισχύσεις δεν είναι ικανές να νοθεύσουν τον ανταγωνισμό εντός της κοινής αγοράς. Υπό τις συνθήκες αυτές, ο ισχυρισμός της προσφεύγουσας ότι η Επιτροπή, παραλείποντας να αποφανθεί ρητά, με την απόφασή της, επί των ενισχύσεων που χορήγησε η Πορτογαλική Δημοκρατία για το σχέδιο κοινής επιχειρήσεως, υπέπεσε σε νομική πλάνη είναι οπωσδήποτε αβάσιμος.

163 Εξάλλου, όπως αναφέρθηκε προηγουμένως (βλ. σκέψη 139 ανωτέρω), το Πρωτοδικείο φρονεί ότι από την εξέταση της αποφάσεως της 23ης Δεκεμβρίου 1992, και συγκεκριμένα του σημείου 36 των αιτιολογικών σκέψεων, προκύπτει ότι οι «εξαιρετικές συνθήκες ή περιστάσεις», στις οποίες αναφέρονται, μεταξύ άλλων, τα σημεία 23 και 26, μνημονεύονται εκ περισσού και μόνο.

164 Κατά συνέπεια, ο λόγος ακυρώσεως, με τον οποίο προβάλλεται ότι η εκ μέρους της Επιτροπής εκτίμηση της νομιμότητας του σχεδίου από άποψη 85, παράγραφος 3, της Συνθήκης στηρίζεται σε νομική πλάνη, πρέπει οπωσδήποτε να απορριφθεί.

Επί του τρίτου λόγου ακυρώσεως που αφορά την εσωτερική νομιμότητα, ο οποίος στηρίζεται στην ύπαρξη νομικής πλάνης και παραβάσεως του άρθρου 86 της Συνθήκης

Συνοπτική παράθεση της επιχειρηματολογίας των διαδίκων

165 Η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι το γεγονός ότι θεσπίζεται μέτρο εξαιρέσεως για ορισμένη εναρμονισμένη πρακτική δεν σημαίνει ότι το άρθρο 86 δεν μπορεί να εφαρμοστεί στην πρακτική αυτή. Επιπλέον, το γεγονός και μόνο ότι δημιουργείται μια κατάσταση που ωθεί ορισμένη επιχείρηση να εκμεταλλευτεί καταχρηστικά τη θέση της, κατά παράβαση του άρθρου 86 της Συνθήκης, είναι καθαυτό αντίθετο προς το άρθρο αυτό. Η προσφεύγουσα θεωρεί ότι, αν, πράγμα απίθανο, η απόφαση περί εξαιρέσεως κρινόταν νόμιμη, το γεγονός ότι η επιχείρηση AutoEuropa, η οποία θα κατείχε δεσπόζουσα θέση και θα είχε τύχει μαζικών επιδοτήσεων, θα επηρέαζε την αγορά χάρη σε μια συμφωνία μεταξύ των ιδρυτικών επιχειρήσεων και χάρη στη συμπαιγνία μεταξύ των δικτύων διανομής τους θα αποτελούσε οπωσδήποτε καταχρηστική εκμετάλλευση απαγορευόμενη από το άρθρο 86 της Συνθήκης. Επιπλέον, το γεγονός ότι η κοινή επιχείρηση, όπως πιστοποιούν οι ίδιες ιδρυτικές επιχειρήσεις και όπως προκύπτει από το σημείο 31 των αιτιολογικών σκέψεων της αποφάσεως της 23ης Δεκεμβρίου 1992, θα λειτουργεί επί αρκετά μεγάλο χρονικό διάστημα χωρίς να καλύπτει τα συνολικά έξοδά της, χάρη κυρίως στις χρηματοδοτικές ενισχύσεις των πορτογαλικών αρχών, αποτελεί πρόσθετη παράβαση του άρθρου 86 της Συνθήκης.

166 Η Επιτροπή φρονεί ότι η επιχειρηματολογία της προσφεύγουσας στο σημείο αυτό στηρίζεται σε εσφαλμένη βάση, και συγκεκριμένα στην ύπαρξη συλλογικής δεσπόζουσας θέσης, την οποία η προσφεύγουσα ισχυρίζεται ότι κατέχουν οι ιδρυτικές επιχειρήσεις. Επιπλέον, η Επιτροπή υπενθυμίζει ότι το άρθρο 86 της Συνθήκης δεν απαγορεύει την απόκτηση ή ενίσχυση δεσπόζουσας θέσης, αλλά την καταχρηστική εκμετάλλευσή της. Όταν δεν υπάρχει τέτοια καταχρηστική εκμετάλλευση, η Επιτροπή δεν μπορεί να επεμβαίνει. Εν προκειμένω, η Επιτροπή θεωρεί ότι το άρθρο 86 της Συνθήκης ούτως ή άλλως δεν εφαρμόζεται, όχι μόνο για τους προεκτεθέντες λόγους, αλλ' επίσης και για τον λόγο ότι η νομολογία την οποία επικαλείται η προσφεύγουσα επ' αυτού δεν είναι κρίσιμη για την εξέταση των επίδικων περιστατικών. Κατά τη νομολογία αυτή, τα κράτη μέλη δεν επιτρέπεται να δημιουργούν καταστάσεις που ωθούν τις έχουσες αποκλειστικά δικαιώματα επιχειρήσεις σε καταχρηστική εκμετάλλευση της δεσπόζουσας θέσης τους. Η απόφαση όμως με την οποία η Επιτροπή εξαιρεί μια συμφωνία, της οποίας αποτέλεσμα είναι να αποκτούν οι ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις δεσπόζουσα θέση, δεν μπορεί να εξομοιωθεί με κρατικό μέτρο με το οποίο χορηγούνται αποκλειστικά δικαιώματα.

- 167 Κατά την Πορτογαλική Δημοκρατία, το άρθρο 86 της Συνθήκης δεν έχει εφαρμογή εν προκειμένω, επειδή η κοινή επιχείρηση, αν ληφθεί υπόψη το μερίδιο αγοράς που προβλέπεται ότι θα ελέγχει, δεν έχει καμία δεσπόζουσα θέση, όπως άλλωστε αποδείχθηκε κατά την εξέταση του πρώτου λόγου ακυρώσεως που αφορά την εσωτερική νομιμότητα.
- 168 Η Ford θεωρεί ότι δεν υφίσταται καμία πραγματική ή νομική βάση για την εφαρμογή του άρθρου 86 της Συνθήκης.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

- 169 Από την εξέταση της αποφάσεως της 23ης Δεκεμβρίου 1992 προκύπτει ότι η Επιτροπή εξέτασε, στο σημείο 39 των αιτιολογικών σκέψεων, τη νομιμότητα της αποφάσεως από άποψη άρθρου 86 της Συνθήκης. Συναφώς η Επιτροπή εκθέτει, πρώτον, ότι μόνο εκ των υστέρων θα μπορούσε να επιβάλει κυρώσεις για καταχρηστική ενδεχομένως εκμετάλλευση δεσπόζουσας θέσης (πρώτο εδάφιο) και, δεύτερον, ότι, εν πάση περιπτώσει, το σχέδιο δεν μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα την εκ μέρους των ιδρυτικών εταιριών απόκτηση ατομικής ή συλλογικής δεσπόζουσας θέσης (δεύτερο εδάφιο).
- 170 Όπως εκτέθηκε ήδη προηγουμένως (βλ. σκέψη 153 ανωτέρω), ο λόγος ακυρώσεως που στηρίζεται στο ότι η εκτίμηση της Επιτροπής σχετικά με τη δυνατότητα εφαρμογής του άρθρου 86 της Συνθήκης στο κοινοποιηθέν σχέδιο στηρίζεται σε νομική πλάνη πρέπει οπωσδήποτε να απορριφθεί, αφού δεν συντρέχουν οι προϋποθέσεις που προβλέπει η διάταξη αυτή σχετικά με τη διαπίστωση της τελέσεως καταχρηστικής εκμεταλλεύσεως εκ μέρους μιας ή πλειόνων επιχειρήσεων που δρουν συλλογικά.

Επί του τετάρτου λόγου ακυρώσεως που αφορά την εσωτερική νομιμότητα, ο οποίος στηρίζεται στην ύπαρξη καταχρήσεως εξουσίας και καταστρατηγήσεως διαδικασίας

Συνοπτική παράθεση της επιχειρηματολογίας των διαδίκων

- 171 Η προσφεύγουσα, αναφερόμενη στον πρώτο από τους λόγους ακυρώσεως που προέβαλε σε σχέση με την παράβαση ουσιώδους τύπου (βλ. σκέψεις 38 και 39 ανωτέρω), υποστηρίζει ότι η Επιτροπή, προδικάζοντας την έκβαση της διαδικασίας που είχε κινήσει η ίδια κατ' εφαρμογήν του άρθρου 85, παράγραφος 3, της Συνθήκης, ενήργησε κατά καταστρατήγηση της διαδικασίας και κατά κατάχρηση εξουσίας, οι οποίες έχουν ως αποτέλεσμα την ακυρότητα της προσβαλλομένης αποφάσεως.
- 172 Η Πορτογαλική Δημοκρατία θεωρεί ότι, ενόψει των όσων αναπτύχθηκαν κατά την εξέταση του πρώτου λόγου ακυρώσεως που αφορά την εσωτερική νομιμότητα, η απόφαση της 23ης Δεκεμβρίου 1992 δεν ενέχει κατάχρηση εξουσίας.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

- 173 Όσον αφορά την εξέταση του τετάρτου λόγου ακυρώσεως που αφορά την εσωτερική νομιμότητα, το Πρωτοδικείο εκτιμά ότι το βάρος αποδείξεως της υπάρξεως καταχρήσεως εξουσίας φέρει ο διάδικος που προβάλλει τον σχετικό λόγο. Εν προκειμένω η προσφεύγουσα, αντίθετα από ό, τι υποστηρίζει, δεν αποδεικνύει ότι η Επιτροπή άσκησε τις εξουσίες της προς επίτευξη άλλου σκοπού και όχι του σκοπού για τον οποίο οι εξουσίες αυτές της έχουν απονεμηθεί από τη Συνθήκη και τον κανονισμό 17 (βλ., μεταξύ άλλων, τις αποφάσεις του Δικαστηρίου της 4ης Φεβρουαρίου 1982, 817/79, *Buyl* κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1982, σ. 245, και της 13ης Νοεμβρίου 1990, C-331/88, *Fedesa* κ.λπ., Συλλογή 1990, σ. I-4023). Κατά συνέπεια, ο ισχυρισμός περί καταχρήσεως εξουσίας ουδόλως έχει αποδειχθεί και ο σχετικός λόγος ακυρώσεως δεν μπορεί παρά να απορριφθεί.

- 174 Από όλες τις ανωτέρω σκέψεις προκύπτει ότι κανείς από τους λόγους ακυρώσεως που προέβαλε η προσφεύγουσα δεν μπορεί να γίνει δεκτός και ότι η προσφυγή πρέπει να απορριφθεί, όσον αφορά τόσο τα αιτήματα που αφορούν την απόφαση της Επιτροπής, της 23ης Δεκεμβρίου 1992, με την οποία χορηγήθηκε, δυνάμει του άρθρου 85, παράγραφος 3, της Συνθήκης, εξαίρεση για το επίμαχο σχέδιο κοινής επιχειρήσεως, όσο και τα αιτήματα που αφορούν την απόφαση της Επιτροπής, της ίδιας ημέρας, με την οποία απορρίφθηκε συνακόλουθα η καταγγελία της προσφεύγουσας, ενώ το Πρωτοδικείο δεν χρειάζεται να εξετάσει την ένσταση απαραδέκτου που πρότεινε η Ford.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 175 Κατά το άρθρο 87, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας, ο ηττηθείς διάδικος καταδικάζεται στα δικαστικά έξοδα, εφόσον υπήρχε σχετικό αίτημα του αντιδίκου. Δεδομένου ότι η προσφεύγουσα ηττήθηκε, πρέπει να καταδικαστεί στα έξοδα της δίκης, περιλαμβανομένων και των εξόδων των παρεμβαίνουσών. Κατ' εφαρμογήν όμως της παραγράφου 4 του ίδιου αυτού άρθρου, τα κράτη μέλη που παρεμβαίνουν στη δίκη φέρουν τα δικαστικά τους έξοδα. Κατ' εφαρμογήν των διατάξεων αυτών, η Πορτογαλική Δημοκρατία θα φέρει τα δικαστικά της έξοδα.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΠΡΩΤΟΔΙΚΕΙΟ (δεύτερο τμήμα)

αποφασίζει:

1) Απορρίπτει την προσφυγή.

2) Καταδικάζει την προσφεύγουσα στα δικαστικά έξοδα, περιλαμβανομένων και των εξόδων στα οποία υποβλήθηκαν η Ford of Europe Inc., η Ford Werke AG και η Volkswagen AG, παρεμβαίνουσες στη δίκη.

3) Η Πορτογαλική Δημοκρατία φέρει τα δικαστικά της έξοδα.

Cruz Vilaça

Briët

Barrington

Saggio

Biancarelli

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 15 Ιουλίου 1994.

Ο Γραμματέας

Ο Πρόεδρος

H. Jung

J. L. Cruz Vilaça